

Badge Voetgangers Zilver

Handleiding voetgangers

Onderwijsniveau: 2^e graad lager onderwijs

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL

Dankwoord

Deze handleiding werd ontwikkeld in samenwerking met de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde).

Deze handleiding is geschreven door COREN vzw en GoodPlanet vzw op verzoek van Brussel Mobiliteit – Directie Mobiliteit en Verkeersveiligheid.

Voorwoord

Om je te begeleiden in het leerproces voor verplaatsingen te voet en met de fiets, heeft Brussel Mobiliteit, in samenwerking met GoodPlanet vzw en Coren vzw, verschillende **leerlijnen** ontwikkeld. Met deze leerlijnen trachten we van jouw leerlingen bewuste burgers te maken die de **actieve verplaatsingswijzen** beheersen, en die in staat zijn om hun eigen duurzame mobiliteitskeuzes te maken. De competenties die zij daartoe moeten verwerven, hebben we verwerkt in educatieve pakketten voor voetgangers en fietsers, bestemd voor de **leerkrachten** van de verschillende niveaus van het kleuter- en lager onderwijs.

Elk educatief pakket bestaat uit een praktische handleiding voor de leerkrachten, een controlefiche, een zelfevaluatiefiche en enkele extra oefen fiches. De pakketten bevatten ook beloningen die de leerlingen krijgen na de eindtest en 'Zilveren Voetgangerskaarten' voor de ouders.

De leerlijn voor voetgangers bestaat uit vier badges, aangepast aan de verschillende niveaus:

- De Badge Kleine Stappers voor het kleuteronderwijs
- De Badge Voetgangers Brons voor de 1^e graad van het lager onderwijs
- De Badge Voetgangers Zilver voor de 2^e graad van het lager onderwijs
- De Badge Voetgangers Goud voor de 3^e graad van het lager onderwijs

Je leest momenteel de handleiding Voetgangers Zilver. Deze handleiding helpt jou, leerkracht van de **2^e graad van de lagere school**, om je leerlingen te leren hoe ze zich te voet kunnen verplaatsen in het verkeer. De Badge Voetgangers Zilver vormt het vervolg op de Badge Voetgangers Brons voor de 1^e graad van het lager onderwijs. De spelletjes en oefeningen waarmee jouw leerlingen hun vaardigheden oefenen en ontwikkelen zijn eenvoudig te organiseren. De oefeningen zijn aangepast aan hun leeftijd en ontwikkelingsfase. Alle **basisvaardigheden** voor leerlingen tussen 8 en 10 jaar oud worden besproken, van het oversteken op een zebrapad tot **moelijkere opdrachten** zoals het lezen van een kaart. Deze Badge Voetgangers Zilver helpt je leerlingen op weg door hen te leren hoe ze de **stedelijke omgeving moeten lezen**. Aan het einde van deze handleiding vind je onze tips om aan materiaal te geraken voor jouw school en je leerlingen, alsook een opleidingsaanbod voor leerkrachten en ouders.

Dit educatieve programma is gebaseerd op de publicaties van de VSV (Vlaamse Stichting Verkeerskunde) en op het voetgangersbrevet ontwikkeld door Brussel Mobiliteit en GoodPlanet vzw.

En nu stappen maar!

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1. Het STOP-principe.....	6
1.2. Stapsgewijze aanpak leerlijn voetgangers.....	8
1.3. Vereiste voorkennis.....	8
1.4. Doelstellingen van de Badge Voetgangers Zilver.....	10
1.5. Stapsgewijze aanpak van Badge Voetgangers Zilver.....	11
1.6. Goed gebruik van deze handleiding.....	12
1.7. Uitdagingen voor kinderen met specifieke behoeften.....	13
2. Vaardigheden trainen	14
Vaardigheid 1: Zelfstandig oversteken aan een zebrapad.....	17
Vaardigheid 2: Oversteken aan een zebrapad met verkeerslichten.....	24
Vaardigheid 3: Oversteken aan een kruispunt.....	29
Vaardigheid 4: Oversteken aan een stilstaande tram of bus.....	32
Vaardigheid 5: Oversteken op de meest veilige plaats.....	37
Vaardigheid 6: Oversteken tussen geparkeerde voertuigen.....	48
Vaardigheid 7: Een obstakel omzeilen dat het voetpad volledig verspert.....	51
Vaardigheid 8: Het verkeer interpreteren en zich eraan aanpassen.....	56
Vaardigheid 9: Te voet de eigen gemeente ontdekken.....	60
Vaardigheid 10: De kaart lezen en de weg vinden in de eigen wijk.....	62
Vaardigheid 11: Zich zelfstandig te voet verplaatsen tussen thuis en school.....	62
3. Eindtest van de Badge Voetgangers Zilver	69
3.1. Voorbereiding.....	69
3.2. De dag van de eindproef.....	72
3.3. Eindproef voor de Badge Voetgangers Zilver.....	72
3.4. Het behalen van de Badge Voetgangers Zilver.....	81
3.5. Na de eindtest.....	81
4. Waar vind ik de juiste uitrusting?	82
4.1. SchoolVervoerPlannen.....	82
4.2. Week van de Mobiliteit.....	83
4.3. Nieuwsbrief schoolmobiliteit.....	83
4.4. Materiaal in bruikleen.....	83
4.5. De ouders betrekken en de leerlingen uitrusten.....	83
Bijlagen	84

1. Inleiding

Leerlingen van het 3e en 4e leerjaar beginnen zich stilaan zelfstandig naar school te verplaatsen. Tot de leeftijd van 8 à 9 jaar is het evenwel aangeraden dat een volwassene hen begeleidt, omdat hun ruimtelijk inzicht nog niet voldoende ontwikkeld is en ze daardoor nog niet alle mogelijk gevaarlijke verkeerssituaties goed kunnen inschatten. Ze nemen dus wel al deel aan het verkeer, maar onder begeleiding van een volwassene. Naarmate ze ouder worden, zullen ze zich steeds zelfstandiger in het verkeer begeven.

Vanaf 8 à 9 jaar zijn kinderen in staat om autonoom trajecten af te leggen die ze voorheen met een volwassene hebben overlopen, en waarvan ze de verschillende onderdelen en mogelijke risico's kennen.

Om hen **op deze zelfstandigheid voor te bereiden** is het belangrijk leerlingen van het lager onderwijs zo vroeg mogelijk te responsabiliseren. Zowel ouders als leerkrachten spelen hierbij een belangrijke rol.

In deze handleiding richten we ons tot jou als leerkracht. In bijlage bij deze handleiding vind je een **brochure voor de ouders**, die je kan uitdelen zodra je leerlingen voldoende geoefend hebben en ze de basisvaardigheden onder de knie hebben.

Deze handleiding biedt jou de nodige **tips en tricks** om jouw leerlingen van het 3^e en 4^e leerjaar veilig en met plezier het stadsverkeer te laten ontdekken, als voetgangers.

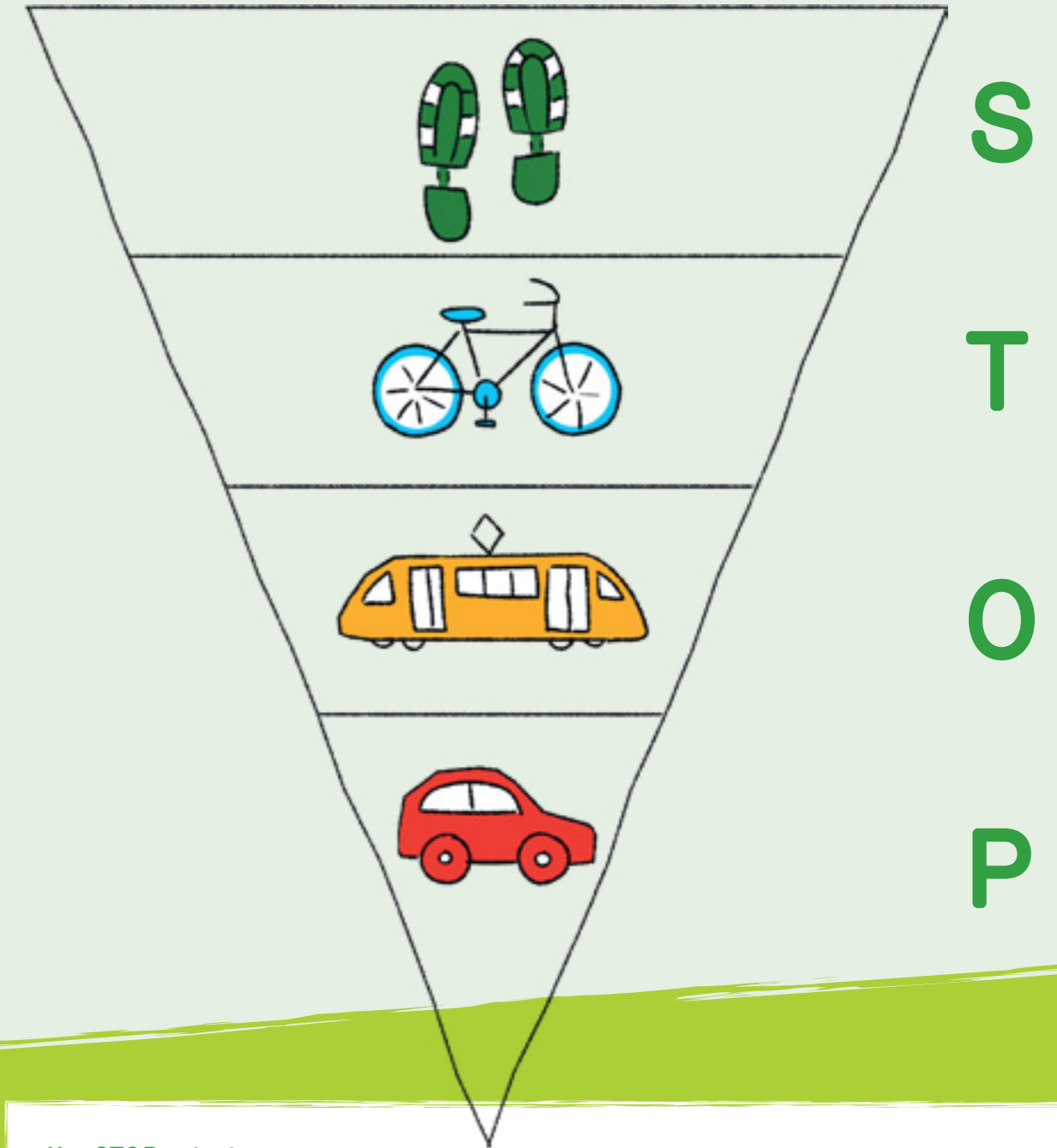
De opbouw van deze Badge Voetgangers Zilver volgt de verschillende stappen in het leerproces van de kinderen. Het is belangrijk dat ook jij als leerkracht goed weet hoe dat leerproces in elkaar zit (zie punt 1.2.).

Deze gids spitst zich toe op stappen, het hoofdelement van het STOP-principe.

1.1. HET STOP-PRINCIPE

Het STOP-principe staat voor een prioritering van de verschillende verplaatsingswijzen. Het idee dat het STOP-principe promoot, is in de openbare ruimte voorrang te geven aan voetgangers (Stappen), gevolgd door fietsers (Trappen), daarna het openbaar vervoer (O) en tot slot personenwagens (P). In de praktijk leidt dit principe tot een veel actievere (en dus gezondere) bevolking, minder files en minder luchtvervuiling door auto's.

PRIORITEITSVOLGORDE VAN DE VERPLAATSWIJZEN

Het STOP-principe

- ➔ S = **STAPPEN** (1 tot 2 km)
Trek goede schoenen aan en leg korte afstanden te voet af!
- ➔ T = **TRAPPEN** (2 tot 5 km)
Is de afstand iets groter? Haal je stalen ros van stal!
- ➔ O = **OPENBAAR VERVOER** (> 5 km)
Bussen, treinen, trams en metro's brengen je nog verder.
- ➔ P = **PERSONENWAGEN**
Zijn de eerste drie verplaatsingswijzen geen optie? Neem in dat geval de auto. Je kan ook carpooling of autodelen overwegen.

1.2. STAPSGEWIJZE AANPAK LEERLIJN VOETGANGERS

Onderstaande leerlijn toont waar de leerlingen zich bevinden in het educatieve traject dat wij aan de hand van onze badges hebben uitgestippeld.

Kleuterschool	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Oefeningen voor de Badge Kleine Stappers ➔ Training en eindproef voor de Badge Kleine Stappers 	Stappen in een begeleide rij + individueel stappen hand in hand met een volwassene
1 ^e leerjaar	➔ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Brons	Begeleid zelfstandig stappen met een volwassene
2 ^e leerjaar	➔ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Brons	
3 ^e leerjaar	➔ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Zilver	Zelfstandig stappen
4 ^e leerjaar	➔ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Zilver	
5 ^e leerjaar	➔ Oefeningen voor de Badge Voetgangers Goud	Stappen in de stad
6 ^e leerjaar	➔ Training en eindproef voor de Badge Voetgangers Goud	

➔ Het voetpad gebruiken:

- Op het voetpad stappen
- Aan de kant van de huizen stappen
- Op het voetpad blijven, aan de huizenkant, bij het omzeilen van een obstakel
- Controleren of iemand wil wegrijden uit een oprit of garage

De leerlingen moeten zich ook in groep kunnen verplaatsen. Als je merkt dat deze basisvaardigheden nog niet helemaal verworven zijn, aarzel dan niet om nog wat te oefenen met je leerlingen aan de hand van spelletjes en oefeningen uit de Badge Kleine Stappers (verplaatsingen in groep - kleuterschool) en de Badge Voetgangers Brons (individuele verplaatsingen – 1^e graad lager onderwijs).

Herhaling van de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep

1. Ik stap rustig in de rij en behoud mijn plaats tijdens de hele verplaatsing.
2. Ik houd het ritme van de rij aan: ik stap niet sneller of trager.
3. Ik luister naar wat de leerkracht zegt en stop op de aangegeven plaatsen, zeker wanneer we gaan oversteken.
4. Ik blijf op het voetpad, indien mogelijk aan de huizenkant.
5. Ik verwittig de leerkracht als ik ergens voor moet stoppen.

1.3. VEREISTE VOORKENNIS

De Badge Voetgangers Zilver vormt het vervolg op de Badge Voetgangers Brons van de 1^e graad van de lagere school. **Jouw leerlingen moeten de vaardigheden uit de vorige handleiding behaald hebben**, alvorens je met deze handleiding aan de slag kan gaan.

Dit betekent niet dat een klas die nog geen voorafgaande voetgangerstraining heeft gevolgd, niet mag beginnen met de oefeningen voor de Badge Voetgangers Zilver. Het betekent enkel dat de leerlingen misschien wat meer moeilijkheden zullen ondervinden bij het aanleren van bepaalde begrippen en vaardigheden, zeker als ze al af en toe alleen op stap zijn gegaan en slechte gewoontes hebben aangeleerd.

Op het einde van de vorige handleiding moeten jouw leerlingen in staat zijn over te steken aan een eenvoudig zebra-pad zonder verkeerslichten en niet op een kruispunt, en op correcte wijze op het voetpad te wandelen, steeds onder begeleiding van een volwassene. Hieronder lees je de vaardigheden in meer detail:

- ➔ De voordelen van stappen kennen
- ➔ Weten welke andere verkeersdeelnemers er zijn en zich kunnen aanpassen
- ➔ De omgeving van de school ontdekken als voetganger
- ➔ Oversteken:
  - Stoppen voor de stoeprand
  - Meerdere keren naar beide kanten kijken om te controleren of er voertuigen naderen
  - Oversteken als er geen voertuigen rijden
  - Rechtdoor oversteken zonder te rennen
  - Naar beide kanten blijven kijken tijdens het oversteken

1.4. DOELSTELLINGEN VAN DE BADGE VOETGANGERS ZILVER

De Badge Voetgangers Zilver stelt twee doelen voorop voor de leerlingen van het 3^e en 4^e leerjaar: zich zelfstandig en veilig te voet kunnen verplaatsen en de leefwereld van een voetganger ontdekken.

Deze doelstellingen zijn omgezet in vaardigheden, die je zal kunnen beoordelen tijdens de eindproef voor het behalen van de Badge. Dankzij de oefeningen in deze handleiding en de bijkomende fiches zal je één voor één en gaandeweg aan de vaardigheden kunnen werken.

Doelstellingen	Vaardigheden
Zich zelfstandig en veilig te voet verplaatsen	1. Zelfstandig oversteken aan een zebra-pad
	2. Oversteken aan een zebra-pad met verkeerslichten
	3. Oversteken aan een kruispunt
	4. Oversteken aan een stilstaande tram of bus
	5. Oversteken op de meest veilige plaats
	6. Oversteken tussen geparkeerde voertuigen
	7. Een obstakel omzeilen dat het voetpad volledig verspert
De leefwereld van een voetganger ontdekken	8. Het verkeer interpreteren en zich eraan aanpassen
	9. Te voet de eigen gemeente ontdekken
	10. De kaart lezen en de weg vinden in de eigen wijk
	11. Zich zelfstandig te voet verplaatsen tussen thuis en school

1.5. STAPSGEWIJZE AANPAK VAN DE BADGE VOETGANGERS ZILVER

Het behalen van de Badge Voetgangers Zilver met je leerlingen verloopt in verschillende, logisch opgebouwde stappen:

STAP
1

Vorbereiding

- Lees deze handleiding aandachtig door.
- Breng je collega's en je directie op de hoogte.
- Informeert de ouders dat hun kinderen aan voetgangersvaardigheden werken.

STAP
2

Vaardigheden oefenen

- Oefen met je leerlingen de vaardigheden vermeld in de tabel op vorige pagina, aan de hand van spelletjes. Verderop in deze handleiding vind je voor elke vaardigheid aangepaste oefeningen. Deze vaardigheden zullen worden beoordeeld tijdens de eindproef.

STAP
3

Het parcours voor het behalen van de Badge Voetgangers Zilver

- Teken een parcours uit voor het evalueren van de Badge Voetgangers Zilver.
- Oefen op dit parcours om je leerlingen voor te bereiden.
- Evalueer de leerlingen aan de hand van de controlefiche.

STAP
4

Het behalen van de Badge Voetgangers Zilver

- Noteer de sterke punten en aandachtspunten van elke leerling op de Zilveren Voetgangerskaart, die bedoeld is voor de ouders.
- Deel de beloningen uit aan de leerlingen.
- Doe de zelfevaluatie-oefening met je leerlingen.

1.6. GOED GEBRUIK VAN DEZE HANDLEIDING

Om jouw leerlingen goed 'op weg' te helpen, hebben wij een selectie gemaakt van oefeningen voor elke vaardigheid, die elkaar logisch opvolgen. We adviseren je om de volgorde in deze handleiding aan te houden voor een vlotte ontwikkeling van de voetgangervaardigheden van je leerlingen. Elke oefening kan meermaals herhaald worden doorheen het schooljaar om de vaardigheid goed te verankeren.

Vertrouw op jouw oordeel en op je kennis van de vaardigheden van je leerlingen om te weten aan welke oefeningen je meer tijd zal moeten besteden. Laat ook ruimte voor creativiteit en flexibiliteit: je moet je uiteraard aanpassen aan jouw leerlingen, de schoolomgeving, de activiteiten van de school en de externe hulp waarop je een beroep kan doen.

ENKELE ALGEMENE TIPS VOOR EEN GOED VERLOOP VAN DE OEFENINGEN

1. Respecteer de volgorde: eerst oefeningen in de klas/school, vervolgens in een reële situatie.
2. Voor de oefeningen buiten de schoolmuren raden we je aan de begeleiders een fluohesje te laten aandoen. Als je over voldoende fluohesjes beschikt, kan je de leerlingen er ook geven. Aan het einde van deze handleiding vermelden we enkele tips om je uit te rusten.
3. Combineer de oefeningen waarvan je vindt dat ze bij elkaar passen. Je kan verschillende oefeningen na elkaar doen, op de speelplaats, of tijdens een wandeling waarbij je op verschillende plaatsen stopt.
4. Zoek een evenwicht tussen vertrouwen geven aan de leerlingen en hen sensibiliseren over hun veiligheid. Begin steeds met het oversteken onder begeleiding van een volwassene.
5. Sommige leerlingen gedragen zich roekeloos, vooral zij die zich soms al te voet verplaatsen zonder volwassen begeleider. Let er bij deze leerlingen extra op dat ze de gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15) respecteren.
6. Kies verkeersluwe straten voor de oefeningen in een reële situatie.
7. Zie er tijdens de oefeningen op straat op toe dat de leerlingen niet op de rand van het voetpad gaan staan, maar langs de kant van de huizen blijven.
8. Doe gerust teken aan een bestuurder dat hij mag doorrijden, nadat een leerling is overgestoken. Geef een teken aan de bestuurder dat hij even moet wachten, als een leerling aarzelt.
9. Vraag de leerlingen regelmatig naar hun ervaringen, vooral voor de oefeningen op straat: wat hebben ze geleerd? Wat hebben ze opgemerkt? Vonden ze het leuk om zich te voet te verplaatsen? Vonden ze een bepaalde oefening moeilijk? Zullen ze de manier waarop ze zich op straat verplaatsen in de toekomst aanpassen?
10. De meeste oefeningen in een reële situatie kan je met de helft van de klas doen, zo moeten de leerlingen niet te lang op het voetpad staan wachten en verliezen ze hun concentratie niet.
11. Wanneer je voldoende met je leerlingen hebt geoefend, deel je de brochure uit aan de ouders, zodat ze thuis verder kunnen oefenen (zie bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school-bijlage-9).

1.7. UITDAGINGEN VOOR KINDEREN MET SPECIFIEKE BEHOEFTE

Ongeveer 7,5 procent van de Nederlandstalige schoolkinderen in het basisonderwijs in Vlaanderen en Brussel blijken minstens één stoornis te hebben zoals ADHD, dyslexie of autisme*. De meeste van die kinderen volgen gewoon onderwijs en zijn, zeker als hun beperking weinig zichtbaar is, niet altijd gediagnosticeerd.

Deze kinderen worden, in vergelijking met leeftijdsgenootjes, met extra uitdagingen geconfronteerd, zoals:

- Onvoldoende besef van gevaar
- Verhoogde afleidbaarheid
- Moeite of onvermogen om achtergrondstimuli weg te filteren
- Hogere mate van impulsiviteit
- Meer rusteloosheid en minder geduld (bv. niet in staat zijn om te wachten)
- Grotere cognitieve- en leerproblemen
- Moeilijkheden met ruimtelijke oriëntatie en hun weg te vinden
- Moeilijkheden bij begrippen zoals links, rechts, voor, achter, boven, onder
- Moeilijkheden bij het begrijpen van complexe opdrachten
- Moeite om zich het perspectief van een ander in te beelden
- Lager zelfvertrouwen vanwege de uitdagingen hierboven

Voor zij betrouwbaar op de veiligheidsregels kunnen terugvallen moeten deze vaak herhaald worden, tot ze een automatisme worden. We geven je enkele **tips**, niet om deze leerlingen apart te remediëren, maar **om toe te passen in de hele groep**. Ook neurotypische kinderen hebben voordeel aan deze methoden:

- Gebruik heldere taal en geef eenduidige opdrachten
- Leer de leerlingen om hulp te vragen
- Compenseer waar nodig door hulpmiddelen toe te staan die de zelfredzaamheid vergroten, zoals een 'spiekbriefje' met icoontjes dat het kind mag bijhouden
- Maak gebruik van meerdere manieren om te visualiseren: pictogrammen, uitbeelden, poppetjes of filmpjes
- Werk met deeltaken: 'stap voor stap'
- Leg uit waarom een regel geldt
- Gebruik naast 'links – rechts' ook steeds de benaming 'beide kanten'

*Bron: Wim van den Broeck, VUB, 2012.

2. Vaardigheden trainen

De handleiding heeft tot doel de verschillende vaardigheden, verbonden aan de ontwikkelingsfasen van het kind, te oefenen en te testen. De oefeningen zijn **gerangschikt volgens moeilijkheidsgraad** en ingedeeld volgens de elf vaardigheden die je leerlingen moeten beheersen om hun Badge Voetgangers Zilver te behalen. Je begint dus het best met de eerste oefening. Als je deze opbouw volgt, werk je steeds in de juiste ontwikkelingsfase van je leerlingen.

In de praktijk

De **zeven praktische vaardigheden** van de Badge Voetgangers Zilver worden geoefend via spelletjes die elk 15 tot 45 minuten duren.

De **vier gedragscompetenties** van de Badge Voetgangers Zilver kan je in de klas oefenen met behulp van de bijgeleverde oefendossiers en afbeeldingen, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlagen 3 tot 6b), maar ook tijdens wandelingen waarbij de leerlingen aandacht leren besteden aan hun omgeving en in praktijk kunnen brengen wat ze in de klas hebben geleerd.

Naar het einde toe kan je het parcours van de eindproef al eens overlopen zodat de kinderen kunnen oefenen. Zo is de opstelling op de dag van de proef voor jou en voor de leerlingen geen verrassing meer.

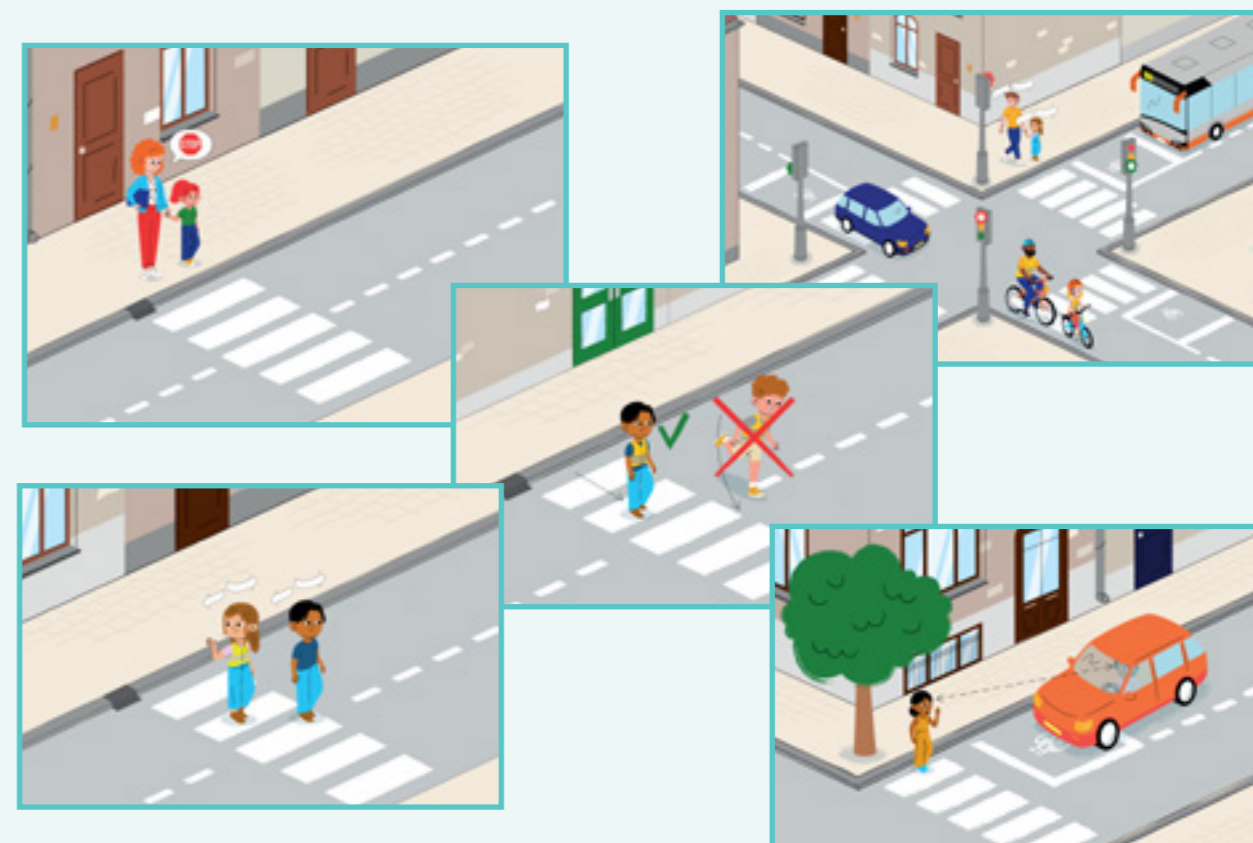
DE GOUDEN REGELS DIE VAN TOEPASSING ZIJN VOOR ALLE OEFENINGEN

Bij elke oversteek moeten de leerlingen dezelfde gouden regels respecteren, of het nu gaat om een eenvoudig zebraapad, om een kruispunt, of zelfs om een straat zonder zebraapad. Vaardigheid 1 'Zelfstandig oversteken aan een zebraapad' vormt daarom een basis voor de volgende vaardigheden en is een goede herhaling van de inhoud van de Badge Voetgangers Brons.

DE 5 GOUDEN REGELS VOOR HET OVERSTEKEN

1. Ik stop aan de stoeprand (zodat ik de tijd kan nemen om te kijken).
2. Ik kijk meerdere keren in alle richtingen van waaruit een voertuig kan aankomen.
3. Ik steek recht over en zonder te rennen, als de rijbaan veilig is.
4. Ik kijk gedurende de hele oversteek om me heen, ik blijf aandachtig voor wat er rondom mij gebeurt.
5. Als een voertuig stopt om me door te laten, respecteer ik twee stappen:
  - Ik zoek oogcontact met de bestuurder en bedank hem met een handgebaar.
  - Ik controleer of het verkeer ook in de andere rijrichtingen is gestopt, alvorens over te steken.

De term 'voertuig' verwijst naar elk type verplaatsingsmiddel, niet uitsluitend auto's. Als je een leerling vraagt te kijken of een voertuig nadert, gaat dat dus niet enkel om auto's, maar ook om motorfietsen, fietsen, (elektrische) steps ...

De 5 gouden regels voor het oversteken zijn beschikbaar in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 1).

AANDACHTSPUNTEN BIJ DE GOUDEN REGELS VOOR HET OVERSTEKEN, IN EEN REËLE SITUATIE

- ➔ Bijkomende uitleg voor gouden regel 2 (Ik kijk meerdere keren in alle richtingen van waaruit een voertuig kan aankomen):
  - Let erop dat de leerlingen hun hoofd niet gewoon uit automatisme naar links en rechts draaien, maar dat ze echt naar hun omgeving kijken.
  - Het is belangrijk de rijrichtingen uit te leggen, zodat de leerlingen altijd nog een laatste blik werpen in de richting van waar de voertuigen komen. In de vorige handleidingen gaven we de raad te spreken over 'beide kanten' om de leerlingen te vragen naar rechts en naar links te kijken. Nu zijn de leerlingen oud genoeg om de termen 'links' en 'rechts' te begrijpen en te kunnen gebruiken.
  - Zelfs in een éénrichtingsstraat voor auto's moeten de leerlingen in beide richtingen kijken alvorens over te steken, omdat dit vaak straten met beperkt éénrichtingsverkeer (BEV) zijn, waar fietsers en stepgebruikers in de twee richtingen mogen rijden.
- ➔ Gouden regel 5 (Als een voertuig stopt om me door te laten ...) is belangrijk, maar wordt vaak vergeten: benadruk dat de leerlingen oogcontact moeten maken met de andere weggebruikers (fietsers, automobilisten ...) omdat dit de enige manier is waarop ze zeker kunnen zijn dat ze werden opgemerkt. Zo kunnen ze zich ervan vergewissen dat het voertuig niet zal doorrijden. Benadruk ook dat ze moeten controleren of het verkeer in alle richtingen stilstaat alvorens over te steken. De leerling kan een teken geven met zijn hand om aan te geven dat hij wil oversteken.
- ➔ Op een zebrapad bevinden zich niet enkel voetgangers: ook fietsers en stepgebruikers mogen er gebruik van maken. Bespreek dit met je leerlingen, bijvoorbeeld bij vaardigheid 8, wanneer het gaat over het delen van de openbare weg en de plaats die iedereen daarbij mag innemen.

HET IDEALE ZEBRAPAD VOOR DE OEFENINGEN IN EEN REËLE SITUATIE

- ➔ Dicht bij de school
- ➔ In een straat met twee rijrichtingen (een strook in elke richting, beperkt éénrichtingsverkeer inbegrepen)
- ➔ In een verkeersluwe straat
- ➔ Zonder visuele obstakels (geparkeerde wagens, vuilnisbakken, bomen ...)
- ➔ Met een verbreding van het voetpad

Naargelang de te oefenen vaardigheden, moet je volgende criteria één voor één toevoegen (vermijd in de mate van het mogelijke om oefeningen van meerdere vaardigheden te combineren):

- ➔ Verkeerslichten
- ➔ Een kruispunt
- ➔ Een passerende tram en/of bus

Doel

De leerlingen kunnen veilig en zonder hulp van een volwassene oversteken aan een eenvoudig zebrapad (niet op een kruispunt en zonder verkeerslichten, idealiter in een tweerichtingsstraat, met een goede zichtbaarheid).

Deelvaardigheid

De 5 gouden regels voor het oversteken respecteren (zie kader pg. 15).

Tips

- ➔ Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).
- ➔ Als je merkt dat je leerlingen zich niet op hun gemak voelen bij het oversteken, kan je deze vaardigheid oefenen met de meer eenvoudige oefeningen van de Badge Voetgangers Brons.

Leren stoppen en kijken

Plaats De speelplaats of turnzaal.

Materiaal Stoepkrijt, een groen bord of blad papier, zes kaartjes met een rode cirkel, zes kaartjes met een groene cirkel.

Vorbereiding Teken vijf evenwijdige lijnen, telkens op 4 meter afstand van elkaar. Plaats op elk van de drie middelste lijnen vier willekeurige kaartjes, met de gekleurde cirkels naar beneden. Tijdens het spel kan je de kaartjes regelmatig wisselen.

Spel De leerlingen gaan in twee rijen achter de eerste lijn staan. Jij gaat achter de laatste lijn staan met het groene bord. Als je het groene bord omhoog houdt, mogen de twee eerste leerlingen tot aan de tweede lijn stappen. Ze nemen een willekeurige kaart, kijken ernaar zonder hem aan de andere leerlingen te tonen, leggen de kaart terug op de grond, en voeren de taak uit die erop vermeld stond.

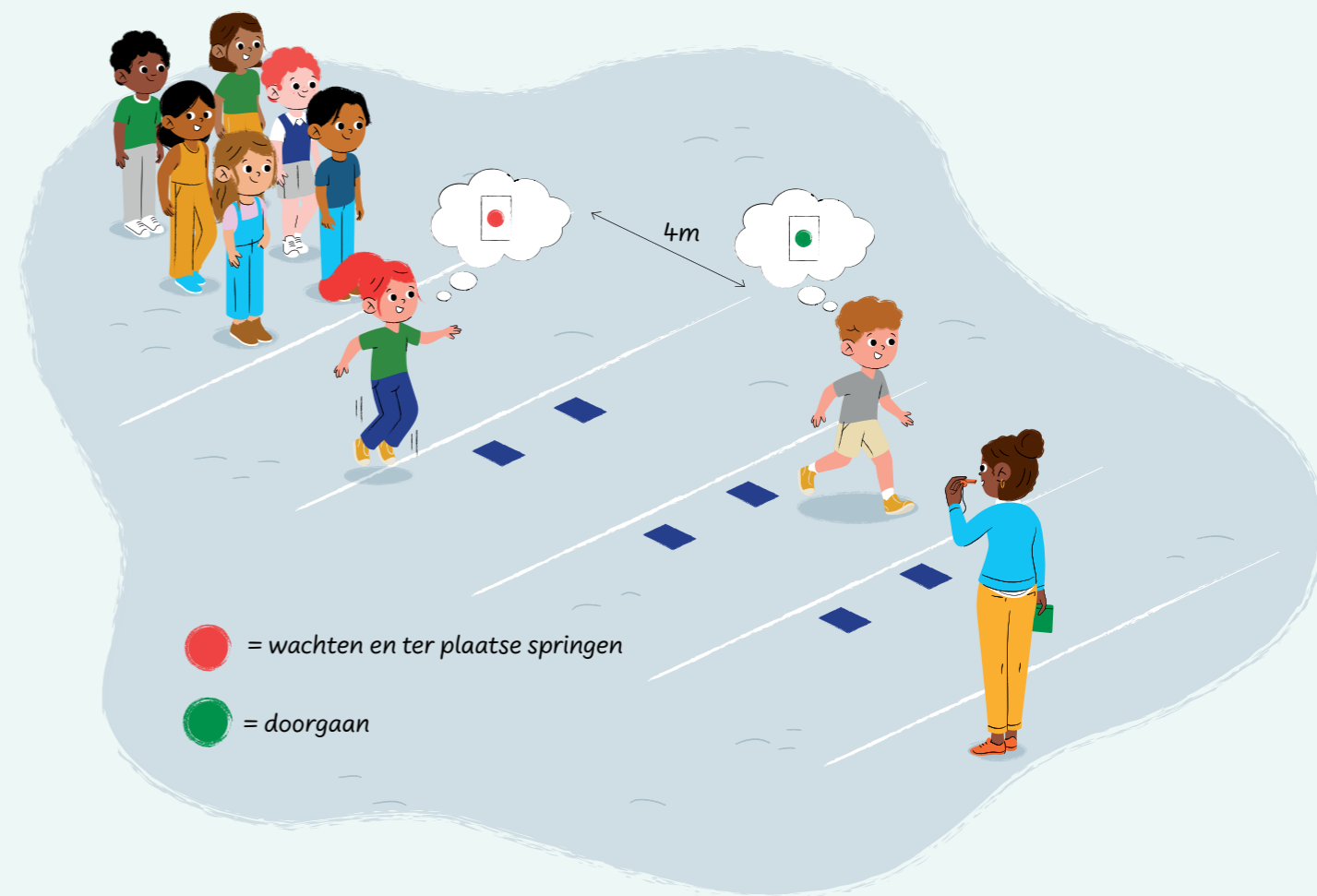
- ▶ Kaart met een groene cirkel: de leerling mag 'meteen' oversteken. Hij kijkt meerdere keren naar beide kanten, en stapt dan tot aan de volgende lijn.
- ▶ Kaart met een rode cirkel: de leerling mag niet oversteken. Hij stopt, springt vijf keer ter plaatse en wacht totdat je het groene bord omhoog houdt.

Als je opnieuw het groene bord omhoog houdt, kijken beide leerlingen aandachtig naar beide kanten, en stappen dan naar de volgende lijn. Aan elke lijn nemen de leerlingen een kaart.

Als het eerste duo voorbij de derde lijn is, mag een nieuw duo beginnen stappen zodra je het groene bord omhoog houdt.

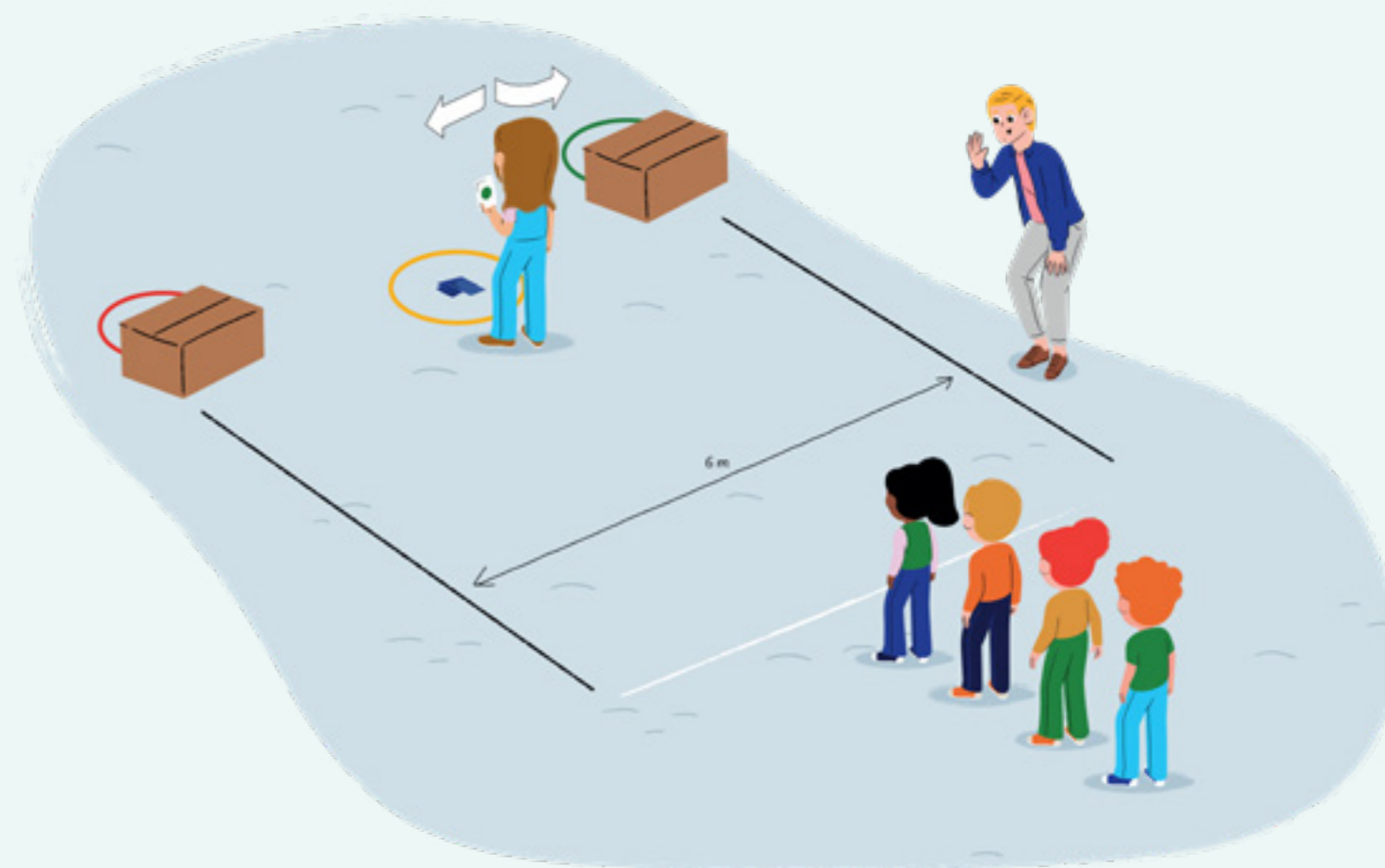
Aandachtspunten ▶ Herinner de leerlingen eraan dat ze vóór de lijn moeten stoppen, en niet op of voorbij de lijn.

- ▶ Moedig de leerlingen aan om waakzaam te zijn en zich niet te haasten bij het oversteken, zelfs wanneer de weg vrij is.

Goed leren kijken

Plaats	De speelplaats of turnzaal.
Materiaal	Twee hoepels in verschillende kleuren (bijvoorbeeld groen en rood), kaartjes met afbeeldingen in deze zelfde twee kleuren, een derde hoepel in een andere kleur, twee grote ondoorzichtige dozen, stoepkrijt.
Vorbereiding	Plaats twee kartonnen dozen op 6 meter van elkaar, met daarachter de groene en de rode hoepel. Tussenin leg je de derde hoepel met de kaartjes (met de afbeelding naar beneden). Op 8 meter van de dozen teken je een startlijn. De groene en rode hoepels mogen van op de startlijn niet zichtbaar zijn, maar wel wanneer je ter hoogte van de derde hoepel staat.
Spel	De leerlingen gaan in een rij staan achter de startlijn. Op jouw teken stapt de eerste leerling naar de middelste hoepel en neemt een kaartje waarop een voorwerp afgebeeld is. Hij moet zijn hoofd naar links en naar rechts bewegen om te kijken waar hij het kaartje moet leggen: de groene afbeeldingen in de groene hoepel, de rode in de rode hoepel.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Toon de leerlingen dat ze enkel hun hoofd moeten bewegen, en niet hun hele lichaam, om naar de beide kanten te kijken. ➤ Verander de hoepels eventueel van plaats (vraag de leerlingen om even de ogen te sluiten) als de leerlingen niet langer moeite doen om te kijken welke hoepel waar ligt, omdat de leerlingen die al aan de beurt zijn geweest het hen hebben verklapt. ➤ Leg uit dat de straat een openbare ruimte is, wat betekent dat je deze deelt met andere personen die zich met allerlei verplaatsingsmiddelen verplaatsen. Je moet dus opletten en voorzichtig zijn opdat iedereen zich in alle veiligheid kan verplaatsen. Als je oversteekt, betreed je een ruimte waar snelle voertuigen rijden (auto's, vrachtwagens, bussen, motorfietsen, maar ook fietsen en steps). Je verlaat het voetpad, de ruimte waar voetgangers thuis zijn. Je moet dus nog beter opletten en nog voorzichtiger zijn dan wanneer je je op het voetpad bevindt.

Oversteken in een beschermde omgeving

Plaats	De speelplaats of turnzaal.
Materiaal	Wit stoepkrijt om een zebrapad te tekenen op de speelplaats of stroken witte stof om in de turnzaal op de grond te leggen, rood krijt of stroken rode stof om de rand van het voetpad aan te geven, een zelfbeoordelingsblad per leerling, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 2).
Vorbereiding	Maak een zebrapad van 5 meter lang, om twee rijstroken over te steken. Teken de rand van het voetpad langs weerszijden van het zebrapad met rood krijt: maak de lijnen iets langer dan het zebrapad om de rijweg duidelijk aan te geven. Teken in het midden een witte stippellijn, die de rijstroken scheidt. Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken met je leerlingen (zie kader pg. 15).
Spel	Laat de leerlingen één voor één oversteken op het zebrapad. <ul style="list-style-type: none"> ➤ Als de leerling klaar is om over te steken (nadat hij is gestopt en goed heeft gekeken of alle voertuigen tot stilstand zijn gekomen), zegt hij 'Ik steek over' en begint te stappen. ➤ Terwijl de leerling oversteekt, spelen enkele andere leerlingen de rol van fietser of autobestuurder. Zij kunnen de leerling die aanstalten maakt om over te steken al dan niet doorlaten. ➤ De andere leerlingen observeren en geven opmerkingen aan het einde van de oversteek. De leerling die is overgestoken kan vervolgens zijn zelfbeoordelingsblad invullen.

Oversteken aan een eenvoudig zebrapad dicht bij de school (reële situatie)

Plaats	Een zebrapad dicht bij de school, niet op een kruispunt en zonder verkeerslichten.
Materiaal	Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15) en voor verplaatsingen in groep (zie kader pg. 9).
Spel	Laat de leerlingen oversteken op het zebrapad volgens de gouden regels. <ul style="list-style-type: none"> ➤ Bij de eerste oversteek begeleid je de leerling, en herhaal je luidop bij elke fase van de oversteek de bijhorende gouden regel. ➤ De oversteek om terug naar de groep te gaan, kan de leerling zelfstandig doen of samen met jou, afhankelijk van de verkeerssituatie en het vertrouwen van de leerling. Tijdens deze tweede oversteek legt de leerling de gouden regels uit en zegt hij luidop wat hij doet. ➤ Een begeleider blijft bij de groep leerlingen op het voetpad terwijl jij telkens met één leerling de twee oversteeken maakt.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Er is een extra begeleider nodig om bij de wachtende leerlingen te blijven. Zo kan jij al je aandacht bij de overstekende leerling houden. Als je de klas opdeelt in twee groepen voor deze oefening, heb je nog een extra persoon nodig voor de groep die op school blijft. ➤ Zorg dat de leerlingen hardop uitleggen wat ze doen bij elke fase van het oversteken, en zeker bij de eerste stappen ('Ik stop', 'Ik kijk meerdere keren naar beide kanten'). Dit zal hen stimuleren om deze stappen echt na te leven, ook in de toekomst. ➤ Vraag aan de wachtende leerlingen om te observeren, en na elke oversteek feedback te geven.

VAARDIGHEID 2 OVERSTEKEN AAN EEN ZEBRAPAD MET VERKEERSLICHTEN

Doel

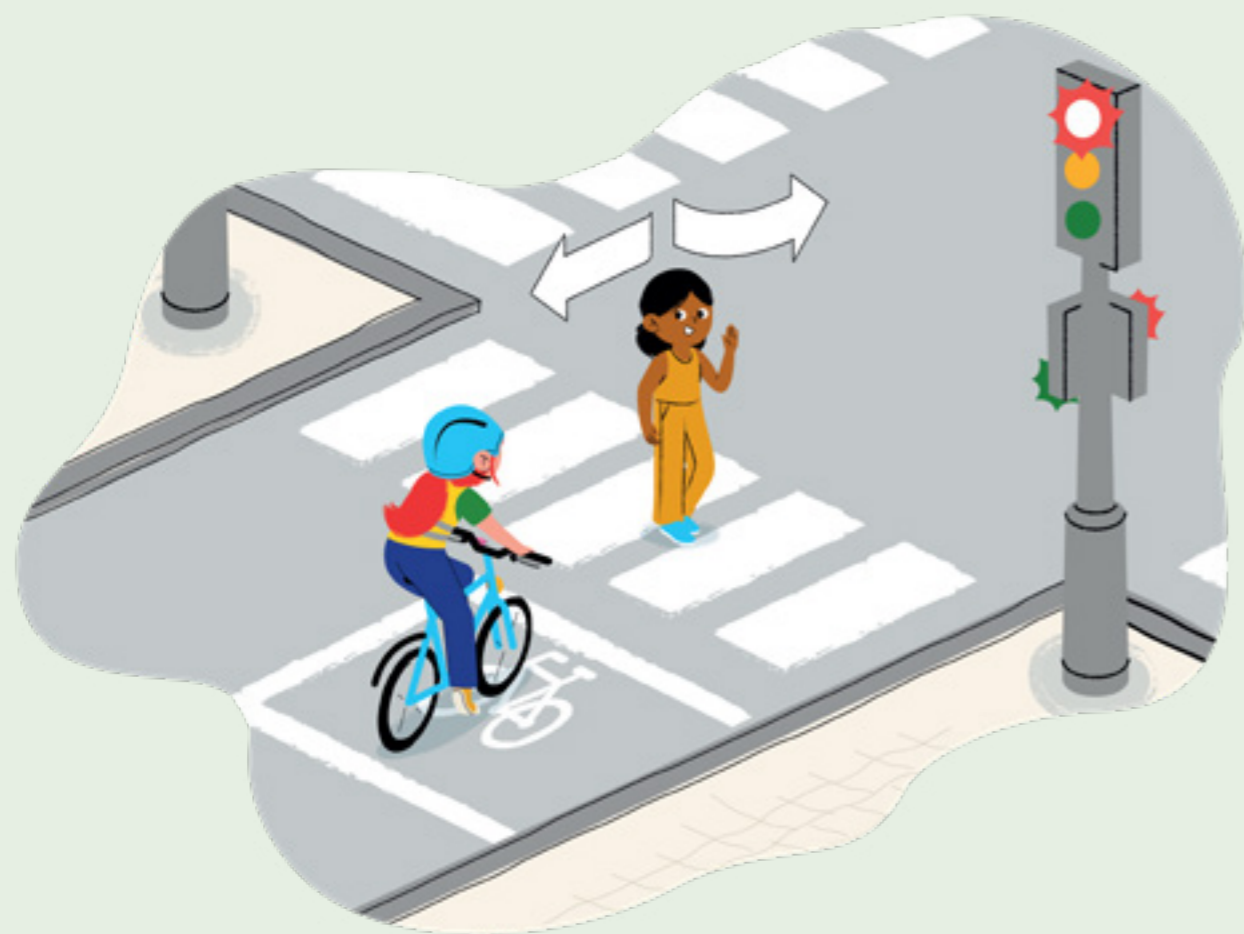
De leerlingen kunnen veilig en zonder hulp van een volwassene oversteken aan een zebra-pad dat wordt geregeld door verkeerslichten. Ze kunnen correct reageren naargelang de kleur van de verkeerslichten.

Deelvaardigheden

- Stoppen aan de stoeprand.
- Oversteken als het groen is, wachten als het rood is.
- Oogcontact maken met de bestuurders die afdraaien in de richting van het zebra-pad.
- Rechtdoor stappen, zonder te rennen, ook als het verkeerslicht op rood springt tijdens het oversteken.

Tip

Observeer de timing van het gekozen verkeerslicht alvorens je met de leerlingen ter plaatse gaat. Zo kan je nagaan hoe lang je moet wachten tussen twee groenlichtfases en hoeveel leerlingen kunnen oversteken tijdens elke groenlichtfase.

Inleiding in de klas

Plaats	De klas.
Materiaal	Een groen en een rood A4-papier, illustraties van verkeerslichten en verkeerssituaties te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 3). Eventueel foto's van verkeerslichten dicht bij de school.
Vorbereiding	Plak de rode en groene A4-bladen tegen elkaar, en knip ze vervolgens in twee A5-kaarten met een rode en een groene kant.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Inlevingsoefening: vraag aan de leerlingen waaraan deze kleuren hen doen denken en leid het gesprek aan de hand van de volgende vragen: <ul style="list-style-type: none"> • Waar vind je deze kleuren? • In welke situaties komen ze samen voor? • Weet je waar er verkeerslichten zijn in de buurt van de school? • Heb je al eens overgestoken op een zebra-pad met verkeerslichten? Hoe heb je dat gedaan? Waar moest je op letten? ➤ Belangrijke informatie voor de leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> • Je steekt over als het licht voor de voetgangers op groen staat. Als je al bent beginnen oversteken en het licht springt op rood, steek je rustig verder over, zonder te rennen. Als je echter nog maar net aan je oversteek bent begonnen, kan je beter een stap achteruit zetten en wachten tot het licht terug groen wordt. • Opgelet, je moet altijd kijken alvorens over te steken: bestuurders die ook groen licht hebben, kunnen afslaan. Fietsers mogen soms rechtdoor rijden of afdraaien, zelfs als het licht voor de auto's op rood staat, op voorwaarde dat een verkeersbord dit aangeeft. Deze andere weggebruikers zouden voorrang moeten geven aan voetgangers die willen oversteken, maar het zou kunnen dat ze hen niet gezien hebben. Het is dus belangrijk om aandachtig te blijven, zelfs wanneer het licht voor voetgangers op groen staat. ➤ Toon de foto's en vergelijk de verkeerslichten voor voetgangers, fietsers, trams, aan spoorwegovergangen en voor auto's: wat zijn de verschillen? (afbeelding, plaats, aantal kleuren ...). ➤ Bespreek de volgende bijzondere situaties: <ul style="list-style-type: none"> • Een drukknop om groen licht te vragen. • Een spoorwegovergang: wanneer de lichten op rood staan en de bel rinkelt, gaan de slagbomen omlaag. Je moet wachten tot de slagbomen helemaal omhoog zijn en het witte licht knippert, vooraleer je mag doorgaan. • Een middenberm in de oversteek: er zijn in dat geval twee verkeerslichten en je kan niet altijd in één keer oversteken. Als je op de middenberm aankomt, moet je nagaan of het volgende verkeerslicht op groen staat. ➤ Test de reactietijd van je leerlingen: de leerlingen gaan naast hun bank staan en stappen ter plaatse als je een groene kaart toont. Als je een rode kaart toont, moeten ze als een standbeeld blijven staan.

Oefenen in een beschermde omgeving

Plaats	De speelplaats.
Materiaal	Twee kaarten met een rode en een groene kant (die de verkeerslichten voorstellen), wit stoepkrijt, voorwerpen die een fiets- of autostuur voorstellen (kapstokken, borden, hoepels, deksels ...).
Begeleiding	Eventueel een extra begeleider.
Vorbereiding	Teken een zebra-pad van ongeveer 5 meter lang, om twee rijstroken over te steken. Teken de rand van het voetpad langs weerszijden, door de lijnen een beetje te verlengen, om de rijweg duidelijk aan te geven. Teken in het midden een witte stippellijn, die de rijstroken scheidt. Voor deel 3 moet je een kruispunt op de grond tekenen, voor deel 4 een brede straat met een middenberm.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deel 1: Laat de leerlingen één per één (of twee per twee) oversteken, terwijl enkele andere leerlingen de rol van fietser of auto spelen. Jij speelt de rol van verkeerslicht (zowel voor de voetgangers als voor de fietsers/auto's). Vraag eventueel hulp aan een andere volwassene of aan een leerling om het tweede verkeerslicht te spelen. Zorg wel dat je goed op elkaar afstemt. ➤ Deel 2: Herhaal de oefening, maar verander de kleur van het verkeerslicht terwijl de leerlingen oversteken. Zo kunnen ze oefenen om hun oversteek af te maken zonder in paniek te raken: als het verkeerslicht van kleur verandert als ze hun oversteek net gestart zijn, kunnen ze beter naar het voetpad terugkeren. Maar als het verkeerslicht verspringt als ze al flink op weg zijn, mogen ze hun oversteek afmaken. Het verkeerslicht voor auto's en andere voertuigen springt pas enkele seconden later op groen, wat hen voldoende tijd geeft om volledig over te steken. ➤ Deel 3: Herhaal de oefening, maar met een kruispunt. De leerlingen moeten goed kijken of er bestuurders afslaan en oogcontact maken alvorens door te stappen. Je kan eventueel fietsende leerlingen toevoegen en een verkeersbord dat aangeeft dat ze rechts mogen afslaan, zelfs als het verkeerslicht voor auto's op rood staat (verkeersbord B22). ➤ Deel 4: Doe dezelfde oefening (deel 1) met een berm in het midden van de oversteek (en dus een oversteek in twee fases).
Aandachtspunt	Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15) en benadruk het belang van communicatie met de andere weggebruikers.

Oversteken aan een zebrapad met verkeerslichten (reële situatie)

Plaats	Een zebrapad met verkeerslichten in de omgeving van de school.
Materiaal	Fluoehesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken en voor verplaatsingen in groep (zie kaders pg. 15 en pg. 9).
Spel	Laat de leerlingen één voor één oversteken op de oversteekplaats met verkeerslichten. Geef ongeveer elke 5 seconden het signaal dat een volgende leerling mag beginnen oversteken, zodat meerdere leerlingen kunnen oversteken tijdens dezelfde groenlichtfase. Let er echter op dat elke leerling de oefening individueel uitvoert en niet louter de leerling voor hem volgt.
Aandachtspunt	Als er meerdere rijstroken zijn met daartussen een middenberm waar voetgangers halt kunnen houden, dan moeten de leerlingen kijken of er ook meerdere verkeerslichten zijn. Ze moeten eventueel op de middenberm blijven wachten op het volgende groene licht. Daarbij moeten ze in het midden van de middenberm wachten, en niet te dicht bij de weg gaan staan.

VAARDIGHEID 3 OVERSTEKEN AAN EEN KRUISPUNT

Doel

De leerlingen kunnen zonder hulp van een volwassene aan een kruispunt oversteken. Ze respecteren de 5 gouden regels voor het oversteken.

Deelvaardigheden

De 5 gouden regels voor het oversteken respecteren (zie kader pg. 15).

Tip

Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).

Oefenen in een beschermde omgeving

Plaats	De speelplaats.
Materiaal	Wit stoepkrijt, voorwerpen die een fiets- of autostuur voorstellen (kapstokken, kartonnen bordjes, hoepels, deksels ...).
Vorbereiding	Teken een kruispunt met vier straten en teken zebrapaden op twee loodrecht op elkaar staande straten.
Spel	Laat de leerlingen één voor één (of twee per twee) oversteken op elk zebrapad. Ondertussen spelen enkele leerlingen de rol van fietsers of auto's, die heen en weer rijden op de verschillende straten van het kruispunt, en afslaan in de verschillende straten. De fietsers of auto's kunnen afwisselend stoppen om een voetganger te laten oversteken of doorrijden zonder de voetganger door te laten.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Benadruk de gouden regels voor het oversteken, en vooral het feit dat de leerlingen naar alle rijrichtingen moeten kijken (en dus ook achter zich, indien nodig). ➤ Zeg aan de leerlingen dat ze hun tijd moeten nemen om rustig over te steken en zich niet moeten haasten, zelfs als het lijkt alsof de fietsers of auto's snel dichterbij komen. ➤ Wanneer de leerling aan zijn oversteek is begonnen, moet hij aandachtig blijven voor naderende voertuigen, maar vermijden van te beginnen lopen. De oefening laat ook toe om de snelheid van naderende voertuigen te leren inschatten. ➤ Leg uit dat voertuigen die naar rechts afdraaien het zebrapad niet goed kunnen zien. Een voetganger kan voor de bestuurder onzichtbaar zijn, door het kader van het voertuig. Dring dus aan op visueel contact met de bestuurder.

Een kruispunt zonder verkeerslichten oversteken (reële situatie)

Plaats Een kruispunt zonder verkeerslichten, maar met zebrapaden, in de omgeving van de school.

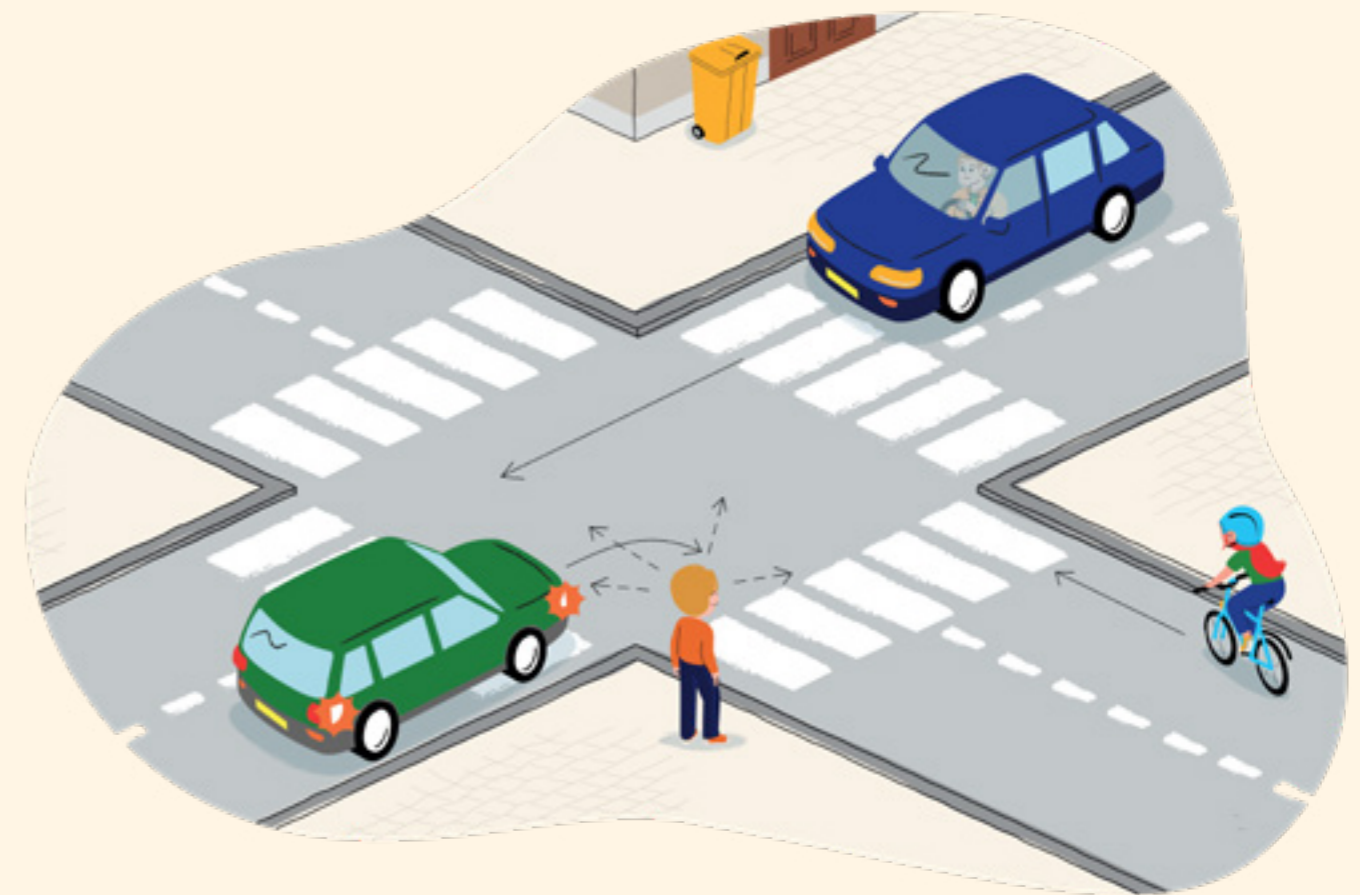
Materiaal Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.

Begeleiding Eén of twee extra begeleiders.

Spel Laat de leerlingen één voor één oversteken terwijl ze de 5 gouden regels respecteren (zie kader pg. 15).

Aandachtspunten

- Zelfs aan een kruispunt met enkel éénrichtingsstraten, moet je naar alle richtingen kijken, omdat fietsers en steps vaak wel in de twee richtingen mogen rijden.
- Leg de nadruk op de 2e gouden regel voor het oversteken (kijken naar alle richtingen van waaruit een voertuig kan komen), omdat leerlingen vaak vergeten te kijken of er voertuigen achter hen komen aanrijden.
- Op sommige 'kleine' kruispunten zijn er doorlopende voetpaden, waarop voetgangers voorrang hebben op auto's. Als dit het geval is in jouw schoolomgeving, is het interessant om er met de leerlingen heen te gaan. Toon hen dat ze, ondanks hun voorrang, steeds moeten opletten wanneer ze oversteken.

VAARDIGHEID 4
OVERSTEKEN AAN
EEN STILSTAANDE
TRAM OF BUS

Doel

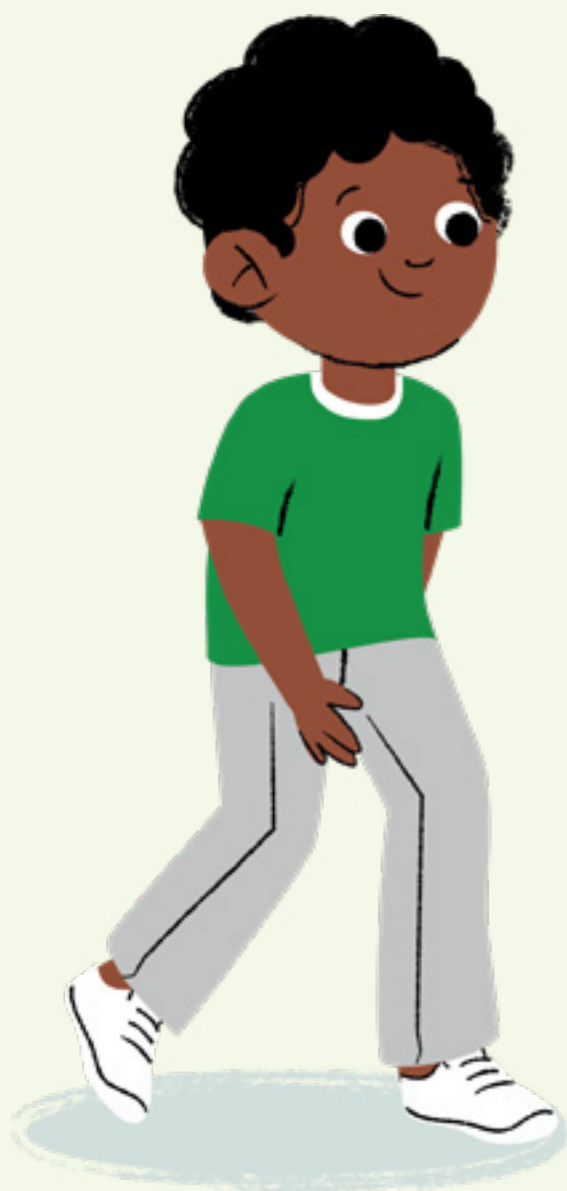
De leerlingen kunnen oversteken aan een halte van het openbaar vervoer, zonder hulp van een volwassene. Ze respecteren de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15).

Deelvaardigheden

- Stoppen aan de stoeprand.
- Naar beide richtingen kijken alvorens over te steken.
- Bij slechte zichtbaarheid: wachten tot de bus verder rijdt of totdat de bestuurder teken doet dat je mag doorstappen.
- Stoppen aan de rand van de bus om te kijken of er geen ander voertuig de bus aan het inhalen is. Vervolgens verder oversteken als de rijbaan veilig is.
- Als er een tram aankomt: wachten tot deze voorbijgereden is, of totdat deze volledig stilstaat aan zijn halte, vooraleer over te steken.

Tip

Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).

Regels opstellen voor het oversteken aan een halte van het openbaar vervoer

Plaats	Een tram- of bushalte in de nabijheid van de school.
Materiaal	Iets om te schrijven, het vragenblad, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 4), een A3-papier om de regels te noteren die samen met de leerlingen werden opgesteld.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Herhaal de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep (zie kader pg. 9). Ga daarna met de klas naar een nabijgelegen bus- of tramhalte.
Spel	De leerlingen zijn toekomstige politieagenten. Ze moeten het gedrag beoordelen van de voetgangers op de voetpaden in de buurt van een halte van het openbaar vervoer (voetpad aan de halte en tegenover de halte). Ze doen dit aan de hand van vier vragen. Vraag de leerlingen om op elke vraag te antwoorden en geef hen ongeveer drie minuten per vraag. Bespreek daarna in groep wat ze opgemerkt hebben, om samen enkele veiligheidsregels op te stellen.

1. Wachten de voetgangers aan de bus-/tramhalte op een veilige plaats?
2. Verplaatsen de voetgangers op het voetpad zich op een veilige manier en zijn ze aandachtig voor hun omgeving?
3. Letten de voetgangers bij het oversteken op het verkeer? Respecteren ze de gouden regels?
4. Verandert het gedrag van de voetgangers wanneer er een bus of tram aankomt? Kijken ze goed in beide rijrichtingen als ze willen oversteken in de nabijheid van een bus of tram?

NB: Als er zich niemand aan de bus-/tramhalte bevindt, kan je aan enkele leerlingen vragen of ze willen doen alsof ze op de bus/tram wachten. De andere leerlingen kunnen dan observeren waar ze gaan staan (ver van de rand, dicht bij de rand ...).

- Aandachtspunten** ➤ **Algemene regel in verband met trams: De tram heeft altijd voorrang.** Waarom? Omdat een tram niet abrupt kan remmen, noch van zijn parcours kan afwijken. Als je in de weg van een tram loopt, kan je worden aangereken. Meestal wordt een driehoek op de grond getekend aan een zebepad dat tramsporen kruist. Wijs de leerlingen hierop als ze dit zelf niet hebben opgemerkt tijdens hun observatie. Zelfs als het licht op groen staat voor voetgangers, moet je nagaan of de tram is gestopt. Je mag niet oversteken als de tram nog rijdt.
- Bespreek deze belangrijke regel met je leerlingen, zelfs als er geen tramhalte is in de nabijheid van je school.
  - Er zijn nog andere voertuigen die voorrang hebben op voetgangers, dit is een goed moment om je leerling daarop te wijzen. Politie-, brandweer- en ziekenwagens hebben voorrang wanneer hun sirene aanstaat. Voetgangers mogen dus niet oversteken als ze een dergelijk voertuig horen naderen.

Regels opstellen voor het oversteken aan een halte van het openbaar vervoer (vervolg)

- Aandachtspunten**
- **Regel voor vraag 1:** Aan bus- en tramhaltes moeten voetgangers opletten dat ze niet te dicht bij de straat gaan staan. Er is meestal een witte lijn op de grond getekend waar je achter moet blijven om niet het risico te lopen door de aankomende tram of bus te worden geraakt. Je mag dus zeker niet op de tramsporen of op de stoeprand staan en je moet oppassen dat je rugzak of andere bagage niet door een aankomend voertuig geraakt kan worden. In Brussel ligt er soms een fietspad tussen de halte van het openbaar vervoer en het voetpad: je moet dus opletten dat je op de juiste plaats wacht, en je moet ook aandachtig zijn als je in of uit een bus of tram stapt. Op een gepaste plek wachten en goed om je heen kijken vooraleer je een tram in- of uitstapt is ook bijzonder belangrijk wanneer de tramhalte zich in het midden van de rijweg bevindt.
  - **Regel voor vraag 2:** De gouden regels voor verplaatsingen op het voetpad werden aangeleerd tijdens de Badge Voetgangers Brons (langs de kant van de huizen blijven, opletten bij garages en opritten, obstakels omzeilen zonder het voetpad te verlaten). Bij de aankomst van een bus of tram kan het gebeuren dat voetgangers beginnen te rennen zonder om zich heen te kijken. Zo kunnen ze andere voetgangers hinderen, of zich zonder te kijken op het fietspad begeven.
  - **Regel voor vraag 3:** Gebruik deze vraag om de gouden regels voor het oversteken te herhalen. Voetgangers die een tram of bus willen halen, steken vaak op gevaarlijke wijze over (zonder te stoppen, zonder te kijken, zonder het zebrapad te gebruiken, terwijl het voetgangerslicht op rood staat ...). De regel blijft nochtans dat je tot aan het zebrapad stapt en op groen licht wacht, om in alle veiligheid over te steken, zelfs als je jouw bus of tram dreigt te missen.
  - **Regel voor vraag 4:** Een stilstaande tram of bus belemmert de zichtbaarheid als je ervoor of erachter wil oversteken. Je moet dus extra goed opletten alvorens over te steken en je moet controleren of er geen voertuig de tram of bus aan het voorbijsteken is. Als je voor de tram of bus wil overteken, moet je oogcontact maken met de bestuurder om zeker te zijn dat hij je gezien heeft. Als je achter de tram of bus wil oversteken, wacht je best tot deze vertrokken is, voor een betere zichtbaarheid.

Oversteken bij een stilstaande bus of tram (reële situatie)

Plaats	Een tram- of bushalte in de nabijheid van de school, met een zebrapad ernaast.
Materiaal	Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Herhaal de regels voor het oversteken en voor verplaatsingen in groep (zie kaders pg. 9 en pg. 15).
Spel	<p>Laat de leerlingen voor een stilstaande tram of bus oversteken, op een zebrapad. Idealiter steken de leerlingen één voor één over (meerdere leerlingen kunnen na elkaar voor dezelfde bus/tram oversteken, op voorwaarde dat ze de oefening op zichzelf doen). Als er weinig bus-/tramverkeer is, kunnen de leerlingen per twee oversteken.</p> <p>NB: Je kan de klas ook in twee groepen verdelen, met op elk voetpad één groep die in de buurt van de halte wacht om over te steken. Elke groep heeft een begeleider bij zich. Zo kan de oefening sneller gaan. Dit is echter enkel mogelijk als de omgeving hieraan aangepast is: aan elke kant een halte, met telkens een zebrapad.</p>
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wees aandachtig voor het gedrag van de bestuurder en laat geen leerlingen meer oversteken als de bestuurder aanstalten maakt om te vertrekken. ➤ Je kan zelf ook achter of naast de leerlingen oversteken, om de verkeerssituatie achter de bus/tram te controleren. Als er meerdere begeleiders zijn, kan één begeleider op het voetpad aan de overkant gaan staan om het verkeer in het oog te houden en eventueel teken te doen dat je moet wachten. ➤ Leg uit dat deze vaardigheid niet alleen van pas komt bij bussen en trams, maar ook bij stilstaande bestelwagens, of andere grote voertuigen die een voertuig aan het zicht kunnen onttrekken. Leg ook uit dat het net is omdat voertuigen elkaar kunnen proberen inhalen, dat je naar de beide kanten moet blijven kijken tijdens het oversteken. ➤ Dring erop aan visueel contact te maken met de bestuurder, en te stoppen aan de rand van de stilstaande bus of tram, om het verkeer in de beide richtingen te observeren: voertuigen die de stilstaande bus of tram willen inhalen en voertuigen die van de andere kant komen aanrijden.

VAARDIGHEID 5 OVERSTEKEN OP DE MEEST VEILIGE PLAATS

Doel

De leerlingen kunnen de meest veilige oversteekplaats bepalen als er geen zebrapad is: een plaats waar ze zich veilig voelen, waar andere weggebruikers hen kunnen zien en waar ze het verkeer zelf goed zien.

Deelvaardigheden

- Een oversteekplaats kiezen waar je goed zichtbaar bent en waar je zelf een goed zicht hebt, rekening houdend met de volgende punten:
  - Niet in een bocht of net na een bocht
  - Niet naast geparkeerde auto's
  - Niet vlakbij drukke opritten (garage, parking, zijweg ...)
  - Niet op plaatsen waar een hindernis je zicht beperkt
  - Op een plaats die toelaat om loodrecht op de straat over te steken en recht tegenover op de stoep toe te komen
- De 5 gouden regels voor het oversteken respecteren (zie kader pg. 15).

Tips

- Kies geen te drukke wegen voor de oefeningen op straat (zeker belangrijk voor deze vaardigheid), omdat voetgangers geen voorrang hebben als ze niet op een zebrapad oversteken. Je kan dus best een verkeersluwe straat kiezen, zodat de leerlingen zeker kunnen oversteken.
- Zodra een voetganger zijn oversteek begonnen is, moet een aankomend voertuig wel voorrang geven, zodat de voetganger zijn oversteek kan afmaken.
- Oversteken zonder zebrapad is enkel toegestaan als er op minder dan 20 meter afstand geen zebrapad is (ongeveer de lengte van vier of vijf geparkeerde voertuigen). Als er verder in de straat toch een zebrapad zichtbaar is, zelfs op meer dan 20 meter, is het altijd veiliger om daar te gaan oversteken.

De dode hoek

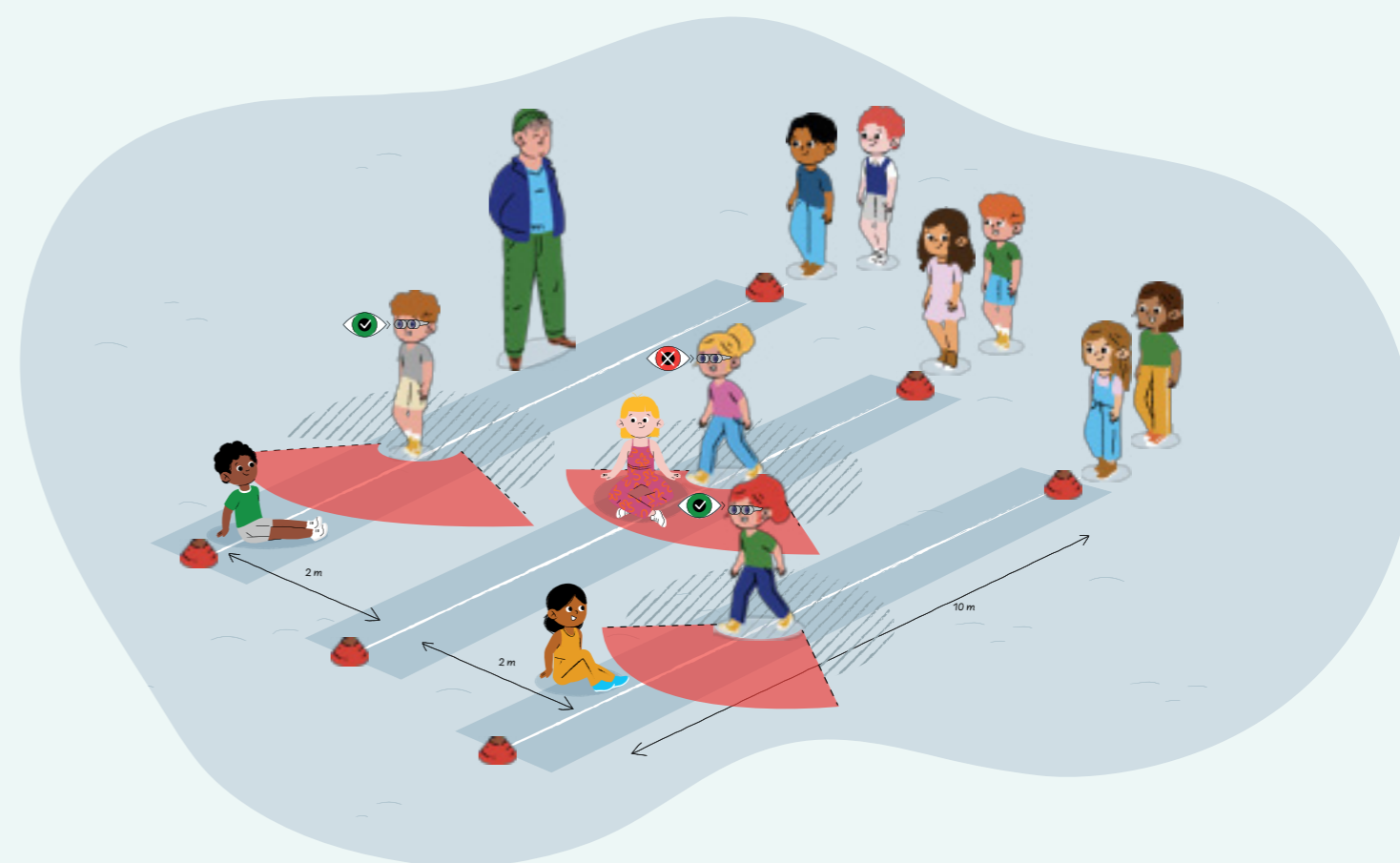
Plaats De speelplaats of turnzaal.

Materiaal Zes kegels, rood en wit stoepkrijt, drie oude zonnebrillen, karton.

- Vorbereiding**
- Haal de glazen weg uit de zonnebrillen. Plak een strookje karton onder de ogen zodat de grond aan de voeten niet meer zichtbaar is. Plak stukjes karton aan de zijkanten om het perifeer zicht te bokkeren.
  - Maak een startlijn door drie kegels op een rij te zetten, met ten minste 2 meter tussen elke kegel. Zet de drie andere kegels op 10 meter afstand, als aankomstlijn. Verbind met krijt elke startkegel met de overeenkomstige eindkegel.

- Spel**
- Vraag of jouw leerlingen weten wat een dode hoek is (je kan ook de quiz van vaardigheid 8 doen, waarin deze vraag aan bod komt).
  - Plaats de leerlingen in drie rijen achter de drie startkegels.
  - Vraag aan één leerling van elke groep om ergens op de lijn te gaan zitten, dicht bij de startkegel dan bij de eindkegel. Vraag aan een andere leerling van elke groep om zich ergens tussen de lijnen te zetten, dicht bij de eindkegel dan bij de startkegel.
  - Geef een maskerende bril aan de eerste leerling van elke rij.
  - De leerlingen met een bril stappen over hun lijn, zonder hun hoofd te draaien. Ze stoppen op het moment dat ze de leerling die op hun lijn zit niet langer zien. Duid met rood krijt op de grond aan waar de stappende leerling is gestopt, en met wit krijt waar de zittende leerling zich op de lijn bevond.
  - Vervolgens stappen de leerlingen verder, tot ze ook de leerling die tussen de lijnen zit niet meer kunnen zien. Duid opnieuw met rood krijt aan waar de stappende leerling is gestopt en met wit krijt waar de zittende leerling zich bevond.
  - Bespreek daarna de oefening met je leerlingen: 'Konden de leerlingen die op de grond zaten, inschatten wanneer de stappende leerling hen niet meer kon zien?'; 'Stel je voor dat de leerling met een bril een bestuurder is, die stilstaat aan een kruispunt. En dat de leerling die op de grond zit een voetganger is, die op die plaats stilstaat. Stel je vervolgens voor dat de bestuurder wil afdraaien. Begrijp je dat de bestuurder de voetganger niet kan zien? En vanuit een bus of vrachtwagen ben je nog minder goed zichtbaar!'

- Variant**
- Je kan ook ballen op het terrein leggen, in de plaats van de zittende leerlingen. Vraag aan de leerlingen met bril om op de lijn vooruit te lopen, en zo dicht mogelijk bij de bal te stoppen, zonder hem aan te raken.

Zien en gezien worden

Plaats De klas.

Materiaal De klasmascotte of een ander voorwerp.

Vorbereiding deel 1 Plaats de mascotte ergens in de klas (kast, bureau, vensterbank ...).

Spel deel 1 Vraag je leerlingen om op de plaats te gaan staan waar ze de mascotte het beste kunnen zien. Zeg dat ze niet per se allemaal op dezelfde plaats moeten gaan staan.

- ➡ Bespreek de keuzes van de leerlingen: waarom hebben ze deze plaats gekozen? Hadden ze een betere plaats kunnen kiezen?
- ➡ Als sommige leerlingen achter een grotere leerling gaan staan, vraag hen dan of ze niet beter ergens anders kunnen gaan staan. Maak hen bewust van visuele obstakels.

Vorbereiding deel 2 Plaats de mascotte ergens anders in de klas, op ooghoogte van de leerlingen of lager.

Spel deel 2 Laat de leerlingen rechtstaan naast hun bank en stel de volgende vragen:

- ➡ Zie je de mascotte goed staan?
- ➡ Denk je dat leerling X de mascotte kan zien?
- ➡ Waar zou deze leerling kunnen gaan staan om de mascotte beter te zien?
- ➡ Iedereen die de mascotte niet goed kan zien, mag naast iemand gaan staan die de mascotte wel goed kan zien.

Vraag vervolgens aan een leerling om naast de mascotte te gaan staan, met zijn ogen ter hoogte van de mascotte, en stel de volgende vragen:

- ➡ Kan je alle leerlingen van de klas goed zien?
- ➡ Duid de leerlingen aan die je niet goed kan zien.

Bespreek het verschil tussen zien en gezien worden: het is niet omdat wij de mascotte allemaal kunnen zien, dat iemand die zich op de plaats van de mascotte bevindt ook iedereen kan zien. Leg ook de link met de vorige oefening over de dode hoek: het is niet omdat jij het voertuig of zelfs de bestuurder van het voertuig kan zien, dat de bestuurder jou ook kan zien.

Oversteken in een bocht

Plaats De speelplaats of turnzaal.

Materiaal Een fluitje, stoepkrijt, zes kegels.

Begeleiding Eventueel een extra begeleider.

Vorbereiding Teken met krijt een straat met een bocht in een rechte hoek, met een voetpad langs weerszijden. Plaats voorbij de bocht, aan de binnenkant en waar het voetpad weer recht is, zes kegels op ongeveer 60 cm van elkaar.

Spel

- ➡ Voor elke kegel gaat een leerling staan.
- ➡ Eén leerling staat klaar om in de bocht te wandelen (= 'voertuig').
- ➡ Bij het fluitsignaal steken de zes leerlingen aan de kegels de straat over (recht door). Op hetzelfde moment begint de leerling op de weg te stappen (niet te lopen). Deze leerling mag iedereen tikken die het voetpad aan de overkant nog niet heeft bereikt.
- ➡ Wissel de groepen om.
- ➡ Bespreking: Welke leerlingen werden eerst getikt? Welke leerlingen konden veilig oversteken? Welke leerlingen zagen het 'voertuig' aankomen tijdens hun oversteking? Welke overstekende leerlingen heeft het 'voertuig' kunnen zien, vooraleer ze de overkant hadden bereikt?
- ➡ Herhaal de oefening van de buitenkant van de bocht naar de binnenkant: verandert dit onze waarneming van het 'voertuig'?

Conclusie

- ➡ Je bent zichtbaarder aan de buitenkant van de bocht dan aan de binnenkant.
- ➡ Je ziet het verkeer ook beter aankomen vanaf de buitenkant van de bocht.
- ➡ Hoe verder je van de bocht verwijderd bent, hoe meer tijd je hebt om het verkeer te observeren en te beslissen of het een goed moment is om over te steken.
- ➡ Herinner de leerlingen eraan dat ze steeds loodrecht op de weg moeten oversteken: dat is de kortste weg en laat hen toe om goed naar beide kanten te kijken.

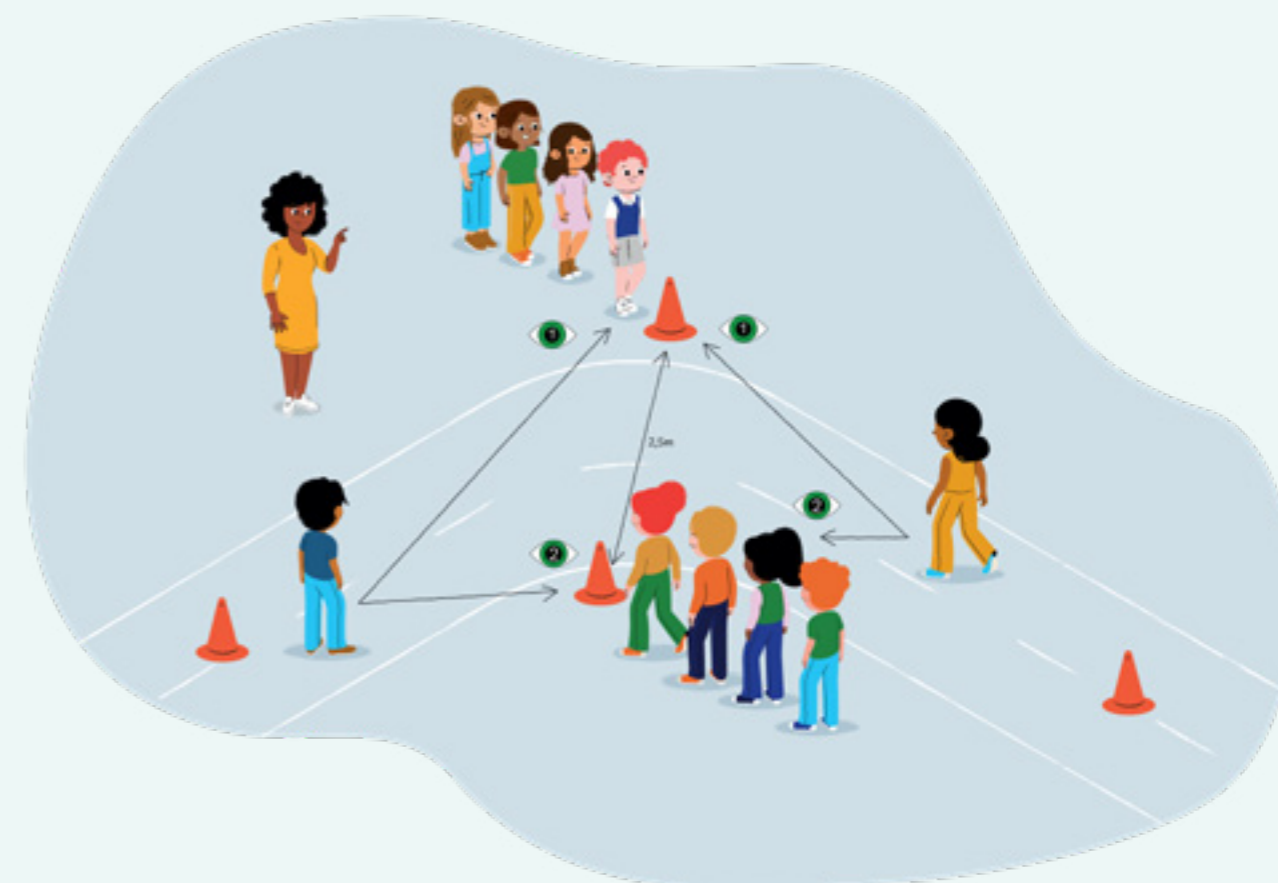

Zichtbaarheid in een bocht

Plaats	De speelplaats of turnzaal.
Materiaal	Stoepkrijt, vier kegels.
Begeleiding	Eventueel een extra begeleider.
Vorbereiding	Teken lijnen die een bocht van 90 graden in een straat voorstellen, met een stippelijntje in het midden om de twee rijrichtingen te scheiden. Plaats de kegels: één kegel aan de start, één kegel bij de aankomst en één kegel aan elke kant van de bocht. Verdeel de klas in drie groepen.

- Spel**
- Een eerste groep leerlingen gaat in een rij in de binnenkant van de bocht staan (op het 'voetpad' aan de binnenbocht) en observeert het verkeer.
  - Een tweede groep leerlingen gaat in een rij aan de buitenkant van de bocht staan (op het 'voetpad' aan de buitenbocht) en observeert het verkeer.
  - Een derde groep leerlingen speelt voertuigen die in beide richtingen op de weg rijden en rechtsomkeer maken aan de start- en aankomstkegel. Ze houden minstens 2 meter afstand van elkaar.
  - De stappende leerlingen moeten oogcontact maken met de eerste leerling van elke rij observatoren: eerst die aan de buitenkant van de bocht, daarna die aan de binnenkant van de bocht.
  - Telkens wanneer een observerende leerling oogcontact heeft gemaakt, moet deze zijn plaats afstaan aan de volgende leerling uit de rij en achteraan aansluiten.
  - De groepen wisselen van plaats als alle observerende leerlingen oogcontact hebben gemaakt.
  - Bespreking met de leerlingen:
    - Welke groep zie je als eerste als je op straat wandelt (de groep aan de binnen- of buitenkant van de bocht)?
    - Waar zie je het best het verkeer uit beide richtingen, als je op de rand van het voetpad staat (observerende leerlingen): aan de binnen- of buitenkant van de bocht?

- Aandachtspunten**
- Als op jouw speelplaats een hoek van een gebouw staat, kan je de bocht zo tekenen dat de hoek van het gebouw zich aan de binnenkant van de bocht bevindt, en de leerlingen achter de bocht laten plaatsnemen: het belang van zichtbaarheid wordt zo nog duidelijker.
  - Je kan ook grote vuilnisbakken gebruiken om een muur voor te stellen in de binnenkant van de bocht, en de leerlingen erachter plaatsen.
  - De conclusie is dat je zichtbaarder bent als je aan de buitenkant van de bocht wandelt en dat je de weg beter kan observeren als je op het voetpad aan de buitenbocht bevindt.

Oversteken voor of na een bocht

Plaats	De speelplaats of turnzaal.
Materiaal	Een fluitje, stoepkrijt.
Begeleiding	Eventueel een extra begeleider.
Vorbereiding	Teken met krijt een lange weg met een bocht van 90 graden, met een voetpad langs weerszijden.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Verdeel de klas in drie groepen:<ul style="list-style-type: none"> • Vier tot zes leerlingen spelen auto's die in beide richtingen op de straat rijden (ze maken rechtsomkeer aan het einde van het parcours en komen in de andere richting terug). • Vier leerlingen stappen in twee richtingen op het voetpad aan de binnenkant van de bocht. • Vier leerlingen doen hetzelfde op het voetpad aan de buitenkant. • De andere leerlingen staan aan de kant en observeren. ➤ Wanneer je op het fluitje blaast, moeten de voetgangers oversteken, terwijl de leerlingen op de straat blijven 'rijden'. ➤ Meng de groepen en herhaal de oefening. ➤ Bespreking: Waar kon je het makkelijkst oversteken? Dicht bij de bocht of ver van de bocht vandaan? Vergelijk de oversteekplaats van de leerlingen op basis van het voetpad waarop ze stapten. Was de rijrichting doorslaggevend?
Conclusie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Het belangrijkste om te onthouden is dat je moet vermijden in een bocht over te steken, en moet proberen een oversteekplaats te vinden die zo veel mogelijk zichtbaarheid biedt (voor of na de bocht). Hoe dicht je bij een bocht bevindt, hoe slechter de zichtbaarheid. Er bestaan vier mogelijke situaties: <ul style="list-style-type: none"> • De voetganger stapt aan de buitenkant van de bocht, in dezelfde rijrichting als de voertuigen. In dat geval kan je beter oversteken na de bocht, waar de bestuurders van de aankomende voertuigen uit de twee rijrichtingen je goed kunnen zien. • De voetganger stapt aan de buitenkant van de bocht, in tegengestelde richting aan de voertuigen. In dat geval kan je beter voor de bocht oversteken, waar de bestuurders van de aankomende voertuigen uit de twee rijrichtingen je goed kunnen zien. • De voetganger stapt aan de binnenkant van de bocht, in dezelfde rijrichting als de voertuigen. In dat geval kan je beter voor de bocht oversteken, waar de bestuurders van de voertuigen die van voor jou komen, je relatief goed kunnen zien. • De voetganger stapt aan de binnenkant van de bocht, in tegengestelde richting aan de voertuigen. In dat geval kan je beter na de bocht oversteken, waar de bestuurders van de voertuigen die van achter jou komen, je relatief goed kunnen zien.

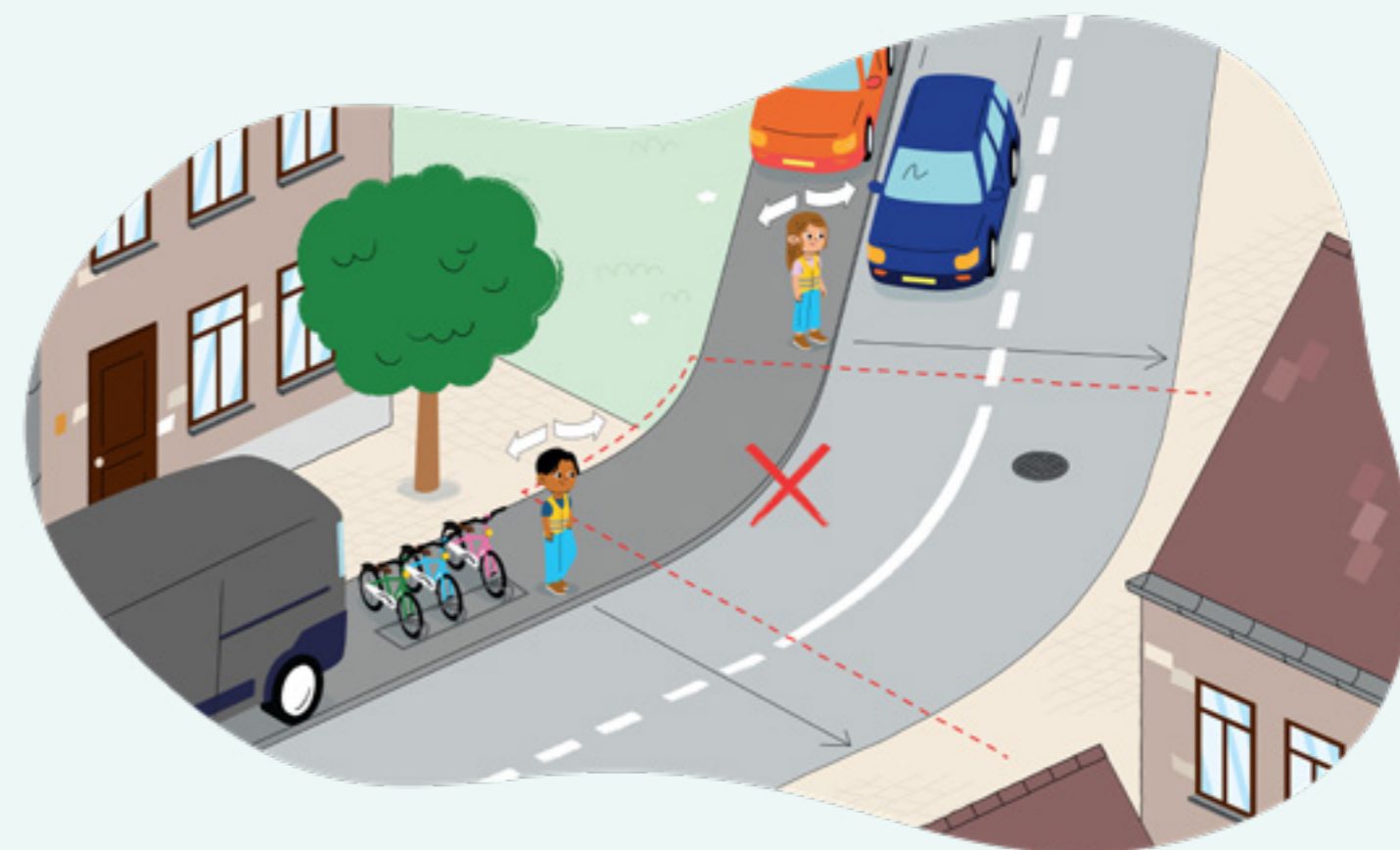
Stel na deze oefening de 3 regels op om een goede oversteekplaats te vinden wanneer er geen zebrapad is.

DE 3 GOUDEN REGELS VOOR HET OVERSTEKEN ZONDER ZEBRAPAD

- Niet bij een bocht. Als het echt niet anders kan, steek dan voor of na de bocht over, waar voertuigen je kunnen zien.
- Op een plaats met zo weinig mogelijk obstakels: niet dicht bij een geparkeerde wagen, een verkeers- of reclamebord, een boom ... Je moet het verkeer goed kunnen zien en je moet zelf goed zichtbaar zijn voor de andere weggebruikers.
- Vanaf een veilige plaats op het voetpad: zonder obstakels op het voetpad aan de overkant, die verhinderen dat je rechtdoor kan oversteken, en ver van een open garage of een parking.

De beste oversteeplaats kiezen als er geen zebrapad is (reële situatie)

- Plaats** Een verkeersluwe straat dicht bij de school, idealiter met tweerichtingsverkeer, met geparkeerde auto's langs ten minste één kant van de weg, zonder nabijgelegen zebrapad.
- Materiaal** Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
- Begeleiding** Eén of twee extra begeleiders.
- Vorbereiding** Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken en voor verplaatsingen in groep (zie kaders pg. 15 en pg. 9).
- Spel**
- Vertel een verhaaltje als inleiding: 'Ik zou graag hallo gaan zeggen aan mijn vriend(in). Die woont hier tegenover op nr. x. Hoe geraak ik daar?' Kies een huisnummer dat niet recht aan de overkant ligt, en waarbij het geen goed idee is om er recht tegenover op het voetpad te gaan staan om over te steken (in een bocht, voor een obstakel ...).
  - Vraag de leerlingen om aan de rand van het voetpad te gaan staan, op een plek waar ze denken te kunnen oversteken. Meerdere leerlingen mogen op dezelfde plaats gaan staan, als ze dat de beste plaats vinden.
  - Zodra de leerlingen een plaats op het voetpad hebben gekozen, verzamel je hen en bespreek je elke gekozen plaats. Vraag de leerlingen waarom ze deze oversteeplaats hebben gekozen.
  - Als alle plaatsen zijn besproken, vraag je welke plaats volgens hen de beste was. Overloop dan de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebrapad (zie kader pg. 45). Meerdere plaatsen kunnen geschikt zijn.
  - Daarna mag elke leerling oversteken op één van de plaatsen die geschikt werden bevonden.
- Aandachtspunten**
- De leerlingen zullen misschien de neiging hebben een plaats te kiezen die dicht bij het huis van de vriend(in) ligt. Leg uit dat de nabijheid van de bestemming niet het belangrijkste criterium vormt. Als je enkele meters moet terugkeren om een goede oversteeplaats te vinden, is dat geen probleem.
  - Voetgangers hebben geen voorrang als ze zonder zebrapad oversteken, voertuigen zijn dus niet verplicht om te stoppen. De leerlingen moeten dus rustig wachten tot er geen voertuig meer in zicht is, of eventueel tot een bestuurder zo vriendelijk is om te stoppen. Benadruk dat je een naderend voertuig moet laten passeren, alvorens over te steken.
  - Als een voetganger daarentegen al is beginnen oversteken, en er komt dan een voertuig aan, heeft de voetganger wel voorrang en mag hij zijn oversteek verderzetten: de leerlingen moeten proberen oogcontact te maken met de bestuurder en oplettend blijven tijdens het oversteken.

VAARDIGHEID 6 OVERSTEKEN TUSSEN GEPARKEERDE VOERTUIGEN

Doel

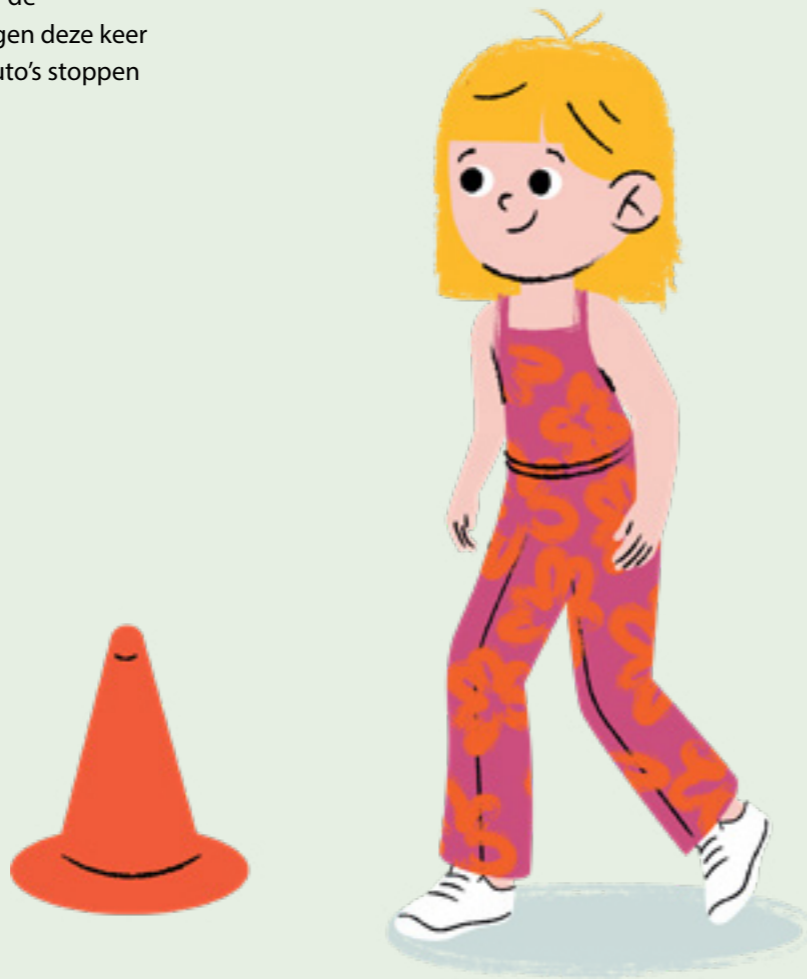
De leerlingen kunnen veilig oversteken op een plaats met slechte zichtbaarheid, rekening houdend met het mogelijke gevaar gelinkt aan geparkeerde voertuigen.

Tip

Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).

Deelvaardigheden

- ➔ Controleren of de voertuigen waar je tussen gaat staan, niet klaar staan om te vertrekken:
  - Zit er een bestuurder in?
  - Draait de motor?
  - Komt er rook uit de uitlaatpijp?
  - Branden de lichten?
  - Als dit niet het geval is, kan je tot aan de kijklijn stappen (rand van de auto's).
- ➔ De 5 gouden regels voor het oversteken respecteren (zie kader pg. 15). Voor de 1^e gouden regel moeten de leerlingen deze keer aan de rand van de geparkeerde auto's stoppen (kijklijn).

Oversteken tussen geparkeerde auto's

Plaats	De speelplaats of turnzaal.
Materiaal	Twee vuilnisbakken (containers of andere hoge obstakels), stoepkrijt, kapstokken, hoepels, borden, deksels ... om voertuigen voor te stellen.
Vorbereiding	Teken een straat van 2 meter breed, en twee voetpaden van 1 meter breed. Plaats de twee grote vuilnisbakken op straat naast een voetpad, om geparkeerde voertuigen uit te beelden.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Vraag aan drie leerlingen om op het voetpad te wandelen (aan de kant van de vuilnisbakken). Twee à vier leerlingen spelen de rol van voertuigen op straat. De anderen observeren. ➔ Bij het fluitsignaal stappen de leerlingen op het voetpad naar een plaats om over te steken. De leerlingen op de straat blijven ter plaatse staan. Wanneer je opnieuw een signaal geeft, mogen de voetgangers beginnen over te steken. De voertuigen blijven op hun plaats staan. ➔ Wissel de groepen om. ➔ Bespreking: Waar ga je het beste staan om over te steken: dicht bij de vuilnisbakken of ver ervan af? Wie was het beste zichtbaar vanop de weg? Zag je vanop het voetpad altijd alle voertuigen? Wat moet je doen als er langs de hele weg voertuigen geparkeerd staan? Waarop moet je letten?
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Herhaal de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebrapad (zie kader pg. 45). Tussen twee geparkeerde voertuigen ben je minder zichtbaar. Je moet dus vermijden om tussen geparkeerde voertuigen over te steken, ook al heb je soms geen keuze. De andere regels blijven van toepassing (niet in een bocht, zonder obstakel aan de overkant). ➔ Als je tussen twee geparkeerde voertuigen oversteekt, moet je op twee zaken letten: (1) controleren of de voertuigen niet gaan weggrijden (bestuurder zit in het voertuig, koplampen zijn aan, motor draait ...) alvorens (2) vooruit te stappen tussen de geparkeerde voertuigen tot aan de kijklijn, zodat je in beide rijrichtingen kan kijken alvorens over te steken.

Een straat oversteken tussen twee geparkeerde voertuigen (reële situatie)

Plaats	Een verkeersluwe straat met geparkeerde voertuigen, op een afstand van minstens 20 meter van een zebrapad.
Materiaal	Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Herhaal de 5 gouden regels voor het oversteken en voor verplaatsingen in groep (zie kaders pg. 15 en pg. 9).
Spel	Laat de leerlingen één voor één oversteken tussen twee geparkeerde voertuigen.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Benadruk dat de leerlingen eerst moeten controleren of de geparkeerde voertuigen niet op het punt staan weg te rijden, alvorens ze ertussen gaan staan. Dat is iets wat ze vaak vergeten. ➤ Zeg aan de leerlingen dat ze een beetje achteruit moeten gaan als er voertuigen naderen, voor hun veiligheid.

VAARDIGHEID 7 EEN OBSTAKEL OMZEILEN DAT HET VOETPAD VOLLEDIG VERSPERT

Doel

De leerlingen kunnen een kort of lang obstakel, dat het voetpad volledig verspert, veilig omzeilen door zich op de weg te begeven.

Deelvaardigheden

- Voor een korte hindernis:
  - Stoppen aan de stoeprand, dicht bij de hindernis.
  - Over de schouder kijken om te zien of er geen verkeer aankomt.
  - Wachten tot er geen verkeer is en de rijbaan veilig is.
  - Kort om de hindernis heen stappen op de rijbaan.
  - Zo snel mogelijk terugkeren op het voetpad.
- Voor een lange hindernis:
  - Bij het kiezen van een oversteekplaats rekening houden met de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebrapad (zie kader pg. 45 en/of deelvaardigheden van vaardigheid 5, pg. 37).
  - Stoppen aan de stoeprand, op minstens 1 meter afstand van de hindernis.
  - De 5 gouden regels voor het oversteken respecteren (zie kader pg. 15).

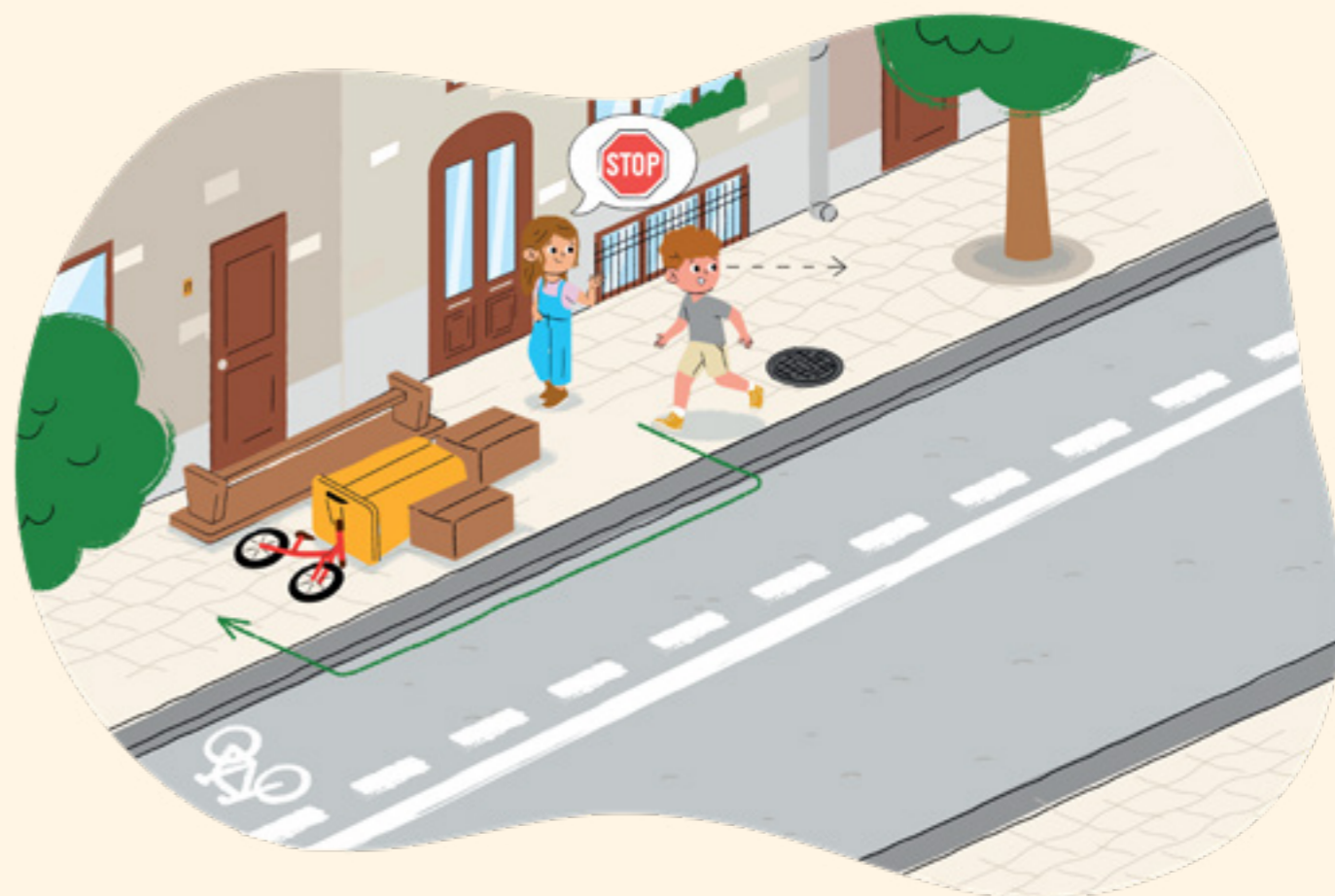
Tip

Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).

Een kort obstakel omzeilen dat het voetpad volledig verspert (reële situatie)

Plaats	Een straat dicht bij de school.
Materiaal	Een kort obstakel als er in de straat geen is (fiets, vuilnisbak, stoelen ...), fluohesjes voor de begeleiders en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Plaats het obstakel op het voetpad, zodat dit het voetpad volledig verspert (maar ook zodat je het makkelijk kan wegnemen als andere voetgangers aankomen), herhaal de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep (zie kader pg. 9).
Spel	Vraag de leerlingen wat ze moeten doen als een obstakel het voetpad volledig verspert: hoe kan je erlangs? Als de leerlingen correct hebben geantwoord, vraag je hen om één voor één om het obstakel heen te stappen.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Om een kort obstakel te omzeilen, moet je je even op de weg begeven en zo snel mogelijk weer naar het voetpad terugkeren. Eerst moet je dus halt houden aan de rand van het voetpad en het verkeer observeren (zoals bij het oversteken). Laat aankomende voertuigen passeren. Benadruk dat de leerlingen een ruimte betreden die voorbehouden is aan voertuigen en niet aan voetgangers. Ze moeten dus aandachtig zijn voor wat er zich op de weg afspeelt. ➤ Sommige leerlingen gaan te ver weg van het voetpad en stappen bijna tot het midden van de straat. Ook blijven sommige leerlingen zonder reden te lang op de straat alvorens zich terug op het voetpad te begeven. Zeg hen dat ze dicht langs het voetpad moeten stappen en zich zo snel mogelijk weer op het voetpad moeten begeven. ➤ Als er een fietspad langs het voetpad ligt, moet je kijken of een fietser nadert, alvorens je je op het fietspad begeeft om het obstakel te omzeilen. ➤ Als het obstakel tegen een geparkeerd voertuig staat, kan je rond het geparkeerde voertuig stappen. Controleer eerst of het voertuig niet gaat vertrekken en respecteer de andere regels als je aan de rand van het voertuig bent gekomen.

Een lang obstakel omzeilen dat het voetpad volledig verspert (reële situatie)

Plaats	Een straat dicht bij de school.
Materiaal	Een lang obstakel als er in de straat geen is (twee vuilnisbakken of twee stoelen en een touw om tussen de twee te bevestigen), fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Plaats het obstakel op het voetpad, zodat dit het hele voetpad over meerdere meters verspert, door het touw tussen de twee stoelen/vuilnisbakken te spannen. Zorg dat je het makkelijk kan wegnemen als andere voetgangers passeren. Herhaal de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep (zie kader pg. 9).
Spel	Vraag de leerlingen wat ze moeten doen als een obstakel het voetpad over meerdere meters verspert: hoe kan je erlangs? Als de leerlingen correct hebben geantwoord, vraag je hen om één voor één het obstakel te passeren.
Aandachtspunt	➔ Om een lang obstakel te omzeilen, moet je oversteken en je weg vervolgen op het voetpad aan de overkant. Herhaal dus vaardigheid 1 (pg. 17) of vaardigheid 5 (pg. 37).

BONUSACTIVITEITEN VOOR OEFENINGEN IN EEN REËLE SITUATIE

Voor veel van bovenstaande oefeningen kan je de leerlingen opdelen in twee groepen. Dan moet een deel van de leerlingen zijn beurt afwachten. Voorzie enkele activiteiten die de wachtende leerlingen op het voetpad kunnen doen. Hier volgen enkele voorbeelden die het plezier van de leerlingen voor het stappen en het delen van de openbare ruimte kunnen verhogen:

- ➔ Een liedje over voetgangers maken/aanleren
- ➔ Een origineel verkeersbord voor voetgangers tekenen
- ➔ Met stoepkrijt op het voetpad tekenen
- ➔ 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet ... en het is groen!'
- ➔ Voorbijgangers interviewen ('Hoe heet u? Houdt u van de wijk? Waar gaat u heen? Stapt u graag?' ...)
- ➔ Het aantal voorbijkomende weggebruikers tellen (voetgangers, steppers, fietsers, bussen, trams, auto's, vrachtwagens ...)
- ➔ Een fotoreportage maken van goede en slechte voorbeelden die je in de wijk geobserveerd hebt, en deze bespreken met de leerlingen

VAARDIGHEID 8
HET VERKEER
INTERPRETEREN
EN ZICH ERAAN
AANPASSEN

Doel

De leerlingen kunnen de context waarin ze zich verplaatsen analyseren: ze kennen de verkeersborden voor voetgangers, (her)kennen de plaatsen in de openbare ruimte waar verschillende weggebruikers zich verplaatsen, herkennen potentieel gevaarlijke situaties en kunnen hun gedrag daarop afstemmen.

Tips

Deze vaardigheid kan in elke fase van het leerproces worden geoefend. Het is interessant om sommige oefeningen op verschillende momenten te herhalen, om de perceptie van de openbare weg aan te scherpen (verkeer, verkeersborden, delen van de openbare ruimte ...).

De essentiële onderdelen van het verkeer in de stad begrijpen

Plaats	De klas.
Materiaal	Een oefeningenbundel voor elke leerling en een verbeterbundel voor de leerkracht, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 5a en 5b).
Vorbereiding	Print een oefeningenbundel voor elke leerling en een verbeterbundel voor jezelf. Deel de oefeningenbundels uit aan de leerlingen.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Deze oefening zal één of twee lesuren duren. ➤ Leg de leerlingen uit dat je hun kennis gaat testen over verkeersveiligheid en over bepaalde verkeerssituaties die ze zouden kunnen tegenkomen. Vraag hen om elk afzonderlijk het eerste deel van de oefeningenbundel (quiz) in te vullen. ➤ Zodra de tijd om is, verzamel je de bundels van de leerlingen en markeer je de fouten in elke bundel met een eenvoudig rood kruisje naast de fout, zonder commentaar of verbetering. ➤ Overloop vervolgens de juiste antwoorden, maar zonder de bundels terug te geven aan de leerlingen. Bespreek elke vraag (zie suggesties in de verbeterbundel). ➤ Aan het einde van de les geef je de leerlingen hun oefenbundel terug, zodat ze hun fouten zelf kunnen verbeteren. Overloop de correcte antwoorden nogmaals wanneer de leerlingen klaar zijn met hun fouten te verbeteren.

Vaardigheid 8
Oefening
'De essentiële onderdelen van het verkeer in de stad begrijpen'

Voornaam: _____
Klas: _____
Datum: _____

Verkeersveiligheid

Weest jij wat 'verkeersveiligheid' betekent? Leg het uit in je eigen woorden.

_____

_____

_____

_____

1. Ken jij de regels voor verkeersveiligheid?

We gaan eens kijken wat jij al allemaal weet over verkeersveiligheid.
Antwoord op de volgende tien vragen.

Vraag 1

Je wilt oversteken en ziet verderop in de straat een zebraad. Moet je naar het zebraad om over te steken, of mag je oversteken waar je bent?

A. Ik mag oversteken waar ik ben.
B. Ik moet oversteken op het zebraad, want het ligt op minder dan 20 meter bij me vandaan.

De risico's van een specifieke situatie herkennen

Plaats	De klas.
Materiaal	Vervolg van de oefeningenbundel per leerling en de verbeterbundel voor de leerkracht, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 5a en 5b).
Vorbereiding	Verdeel de leerlingen in groepjes van vier.
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vraag de leerlingen om te denken aan een verplaatsing die ze regelmatig te voet doen. Vraag hen of ze onlangs tijdens deze verplaatsing werden verrast door een andere weggebruiker. In welke situaties voelen ze zich niet veilig? ➤ Vraag hen vervolgens om in groep enkele minuten na te denken over mogelijke gevaren die ze zouden kunnen tegenkomen in hypothetische situaties, die in hun oefeningenbundel staan afgebeeld. Als ze meerdere gevaren zien, mogen ze die in volgorde van belangrijkheid rangschikken. ➤ Als alle groepjes klaar zijn, bespreek je samen de antwoorden, en suggereer je (met behulp van de verbeterbundel) hoe elk van deze risico's kan worden vermeden of verminderd: een aanpassing van de infrastructuur of een aanpassing van het persoonlijke gedrag.
Aandachtspunt	➤ Demoniseer de openbare ruimte niet. De leerlingen moeten begrijpen dat ze voorzichtig moeten zijn op straat, maar dat ze, als ze goed opletten, de meeste gevaren kunnen vermijden. Daarom is het derde deel van de oefening (bespreking van de oplossingen) bijzonder belangrijk.

Het verkeer begrijpen en erop kunnen anticiperen: observatie van de straat en de opdeling van de openbare ruimte

Plaats	Een kruispunt in de buurt van de school, waar idealiter meerdere verplaatsingswijzen de openbare ruimte delen (voetgangers, fietsers, bussen, trams, auto's ...).
Materiaal	Grote papieren en knutselmateriaal (schaar, lijm, viltstiften of verf ...), fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Zoek in de buurt van de school een kruispunt met ten minste één gevaarlijke situatie (zie vorige oefening voor voorbeelden).
Spel	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Alvorens de school te verlaten (10 minuten):<ul style="list-style-type: none"> • Herhaal met je leerlingen de belangrijkste theorie, vermeld in de eerste oefening van deze vaardigheid. • Leg uit dat jullie verkeersborden of spandoeken gaan maken voor de gevaarlijke situaties in de wijk. ➤ Tijdens de uitstap (30 minuten):<ul style="list-style-type: none"> • Vraag de leerlingen de verschillende weggebruikers te benoemen met wie ze mogelijk het kruispunt/de buurt moeten delen: waar moeten fiets-, step-, tram-, autobestuurders ... rijden? • Vraag hen vervolgens de exacte plaatsen aan te duiden waar ze in contact zullen komen met die andere weggebruikers (zebrapad, voetpad gedeeld met fietsers, plaatsen waar werken de doorgang op het voetpad belemmeren ...). • Vraag of sommige theoretische aspecten die in de klas aan bod kwamen, ook in de reële situatie voorkomen. • Bespreek de situaties die als gevaarlijk worden aangeduid. Met welke infrastructurele oplossingen kan de situatie verbeterd worden? Wat is het juiste gedrag in dergelijke situaties, vanuit het standpunt van de leerlingen en vanuit het standpunt van de andere weggebruikers? ➤ Terug in de klas (30 minuten):<ul style="list-style-type: none"> • Verdeel de leerlingen in groepjes van 4. • Vraag hen om verkeersborden of spandoeken te maken, om te waarschuwen voor de gevaren die jullie hebben opgemerkt, op basis van wat jullie ter plaatse hebben besproken.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wees aandachtig voor de verkeersborden die jullie al eerder hebben gezien en die op een gedeelde ruimte kunnen wijzen, bijvoorbeeld tussen voetgangers en fietsers. Herinner eraan dat ook andere weggebruikers dan voetgangers kunnen oversteken op het zebrapad. ➤ Je kan nog een stap verder gaan, door je gemeente aan te schrijven om te vragen dat ze de gevaarlijke infrastructuur aanpassen (voeg de in de klas gemaakte verkeersborden en spandoeken toe).

VAARDIGHEID 9
TE VOET DE EIGEN
GEMEENTE
ONTDEKKEN

Doel

De leerlingen genieten van het stappen en worden zich bewust van hun omgeving. Ze ontdekken plaatsen of bijzonderheden die de wijk aangenaam maken.

Tip

Vraag of de leerlingen de wijk van de school al kennen en of er specifieke plaatsen zijn die ze erg leuk vinden. Passeer indien mogelijk langs deze plaatsen.

Wandeling door de wijk

Plaats	De wijk van de school.
Materiaal	Foto's van interessante elementen in de schoolbuurt, fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Eén of twee extra begeleiders.
Vorbereiding	Maak zelf een wandeling door de wijk om een route uit te stippelen. Probeer in de route de elementen te verwerken die in vaardigheid 8 werden besproken. Neem foto's (of maak schermafbeeldingen van StreetView) van interessante elementen die de leerlingen kunnen zoeken (verkeersborden voor voetgangers, brievenbussen, hekken, bomen, bloembakken, bushaltes, bijzondere uithangborden, boekenruilkasten, muurschilderingen ...). Herhaal de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep alvorens te vertrekken (zie kader pg. 9).
Spel	Jullie gaan op onderzoekswandeling. Elke leerling krijgt één (of enkele) afbeelding(en) van voorwerpen die ze op het parcours moeten terugvinden. Stop regelmatig, zodat de leerlingen het kunnen zeggen wanneer ze het voorwerp op hun afbeelding hebben gevonden en geef een korte toelichting. Bespreek de activiteit aan het einde van de wandeling: wat vonden de leerlingen het leukst en het minst leuk? Het is de bedoeling dat ze merken dat stappen fijn kan zijn en dat er tijdens een wandeling heel wat dingen te zien en te horen zijn.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Reken op 50 minuten of zelfs tweemaal 50 minuten, afhankelijk van het parcours (een onderzoekswandeling van 1 kilometer duurt ongeveer 50 minuten). ➤ Deze vaardigheid kan geoefend worden op weg naar het zwembad of de bibliotheek, maar leer de leerlingen ook nieuwe plaatsen kennen. ➤ Het is de bedoeling dat de leerlingen aandachtig zijn voor hun omgeving terwijl ze op de openbare weg wandelen. Ze moeten dus niet eenvoudigweg de groep volgen, maar zelf actief opletten tijdens de wandeling. ➤ Maak de leerlingen ook attent op andere zintuigen dan het kijken: je kan vogels horen fluiten, honden horen blaffen, fietsbellen horen rinkelen ... Je kan een boomstam aanraken, een bakstenen muur, een haag of je kan onder je voeten de structuur voelen van de podotactiele tegels (die blinden of slechtzienden de aanwezigheid van een zebrapad doen voelen). Je kan de geuren van een bakkerij opsnuiven ... ➤ Probeer de afbeeldingen zodanig te spreiden dat er regelmatig iets te vinden is. ➤ Variant als je niet voldoende afbeeldingen hebt: 'Ik zie, ik zie wat jij niet ziet, en het is ... blauw'. De leerlingen moeten de omgeving bestuderen om het juiste antwoord te vinden. Je kan ook aan een leerling vragen om een voorwerp in gedachten te nemen.

VAARDIGHEID 10
DE KAART LEZEN EN
DE WEG VINDEN IN
DE EIGEN WIJK

Doel

De leerlingen begrijpen wat een kaart is, welke verschillende elementen erop staan en hoe ze hem moeten gebruiken om zich te verplaatsen.

Tip

Zie algemene tips bij 'Goed gebruik van deze handleiding' (pg. 12).

Theoretische inleiding in de klas

Plaats	De klas.
Materiaal	Leerlingendossier en verbeterfiche, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 6a en 6b). Een toeristische kaart en een kompas.
Vorbereiding	Print een dossier voor elke leerling, en de verbeterfiche voor jezelf. Deel aan elke leerling een oefendossier uit.
Spel	Laat elke leerling afzonderlijk zijn dossier invullen, gedurende ongeveer 45 minuten. Op het einde van de oefening moeten de leerlingen in staat zijn een kaart te gebruiken om zich te oriënteren en een route uit te stippelen.

Fotowandeling in de wijk

Plaats	De wijk van de school.
Materiaal	Meerdere afgedrukte kaarten, een fototoestel per team, een lijst met de taken voor elk team, fluohesjes voor de begeleiders en eventueel voor de leerlingen.
Begeleiding	Een volwassen begeleider per team van maximum 10 leerlingen.
Vorbereiding	<p>➔ <u>Vóór de dag van de activiteit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stippel ten minste twee parcoursen uit die de leerlingen kunnen afleggen, waarbij je telkens specifieke punten kiest waarlangs ze moeten passeren. • Duid deze plaatsen aan op een kaart voor de begeleiders. • Stel een takenlijst op voor de leerlingen: adressen en/of interessante punten in een willekeurige volgorde, en de foto's die ze daar moeten nemen (zie voorbeeld van takenlijst hieronder). <p>➔ <u>De dag van de activiteit:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdeel de leerlingen in groepen van maximum 10 leerlingen. • Geef aan elke groep een blanco kaart van de wijk en een takenlijst. • Geef aan elke begeleider een kaart waarop de te vinden plaatsen zijn aangeduid. • Geef elk team ook een fototoestel.

Spel De leerlingen moeten een fotoreportage van hun wijk maken, door alle foto's te maken die gevraagd worden op hun takenlijst. Ze kiezen telkens de volgende bestemming uit hun lijst, ze moeten hierbij niet per se de volgorde van de lijst volgen. Door echter slim te kiezen, kunnen ze hun route aanzienlijk verkorten.

Voorbeeld van takenlijst

Adres	Te nemen foto	OK
Vlinderstraat 78	Maak een menselijke piramide voor het gedenkteken voor de burgemeester.	✓
Kruising van de Keizer Karelstraat en de Ridderkeslaan	Beeld de volgende scène uit: Keizer Karel verwelkomt in zijn kasteel zijn drie zonen die terugkeren van een reis.	
Park aan de Astridlaan	Vind een kiosk/een oude boom/... en doe alsof je muziek speelt en feestviert.	✓

Aandachtspunt ➔ Vraag aan de begeleiders om ervoor te zorgen dat elke leerling de kaart ten minste één keer kan lezen: duid bij elke nieuwe bestemming een nieuwe kaartlezer aan.

Spoorzoeken

Plaats De wijk van de school.

- Materiaal**
- Voorbeelden van een missie of een schattenjacht die je kan aanpassen aan jouw schoolomgeving, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 7).
  - Fluohesjes voor de volwassenen en eventueel voor de kinderen.
  - Per team een afgedrukte kaart van de wijk. Je kan kiezen tussen verschillende types kaarten:
    - Stafkaarten of topografische kaarten: voor een wandelroute kies je best een kaart op schaal 1/25.000, d.w.z. een kaart waarop 1 centimeter 250 meter voorstelt (4 cm is dan 1 km). Dit zijn de meest nauwkeurige kaarten voor wandeltochten, en ze geven niet enkel de verschillende wegen en routes weer, maar ook huizen en sommige bezienswaardigheden zoals rivieren, tram/treinlijnen ...
    - Mobigis-kaarten (data.mobility.brussels/mobigis/nl/): afhankelijk van de gekozen zoom, kan de weergegeven informatie erg verschillend zijn. Als je voor dit soort kaarten kiest, moet je erop letten dat er genoeg details zichtbaar zijn, zodat de leerlingen zich kunnen oriënteren, maar niet te veel om hen niet te overstelpen met informatie. Voeg de schaal van de kaart toe, deze zal niet automatisch verschijnen.
    - Kaarten van vervoersmaatschappijen of toeristische kaarten: deze geven de bezienswaardigheden in de stad wel weer, maar komen niet altijd overeen met de gewenste schaal van de wijk.
    - Gemeentelijke kaarten: sommige gemeenten stellen kaarten ter beschikking. Contacteer jouw gemeente om enkele exemplaren te ontvangen.

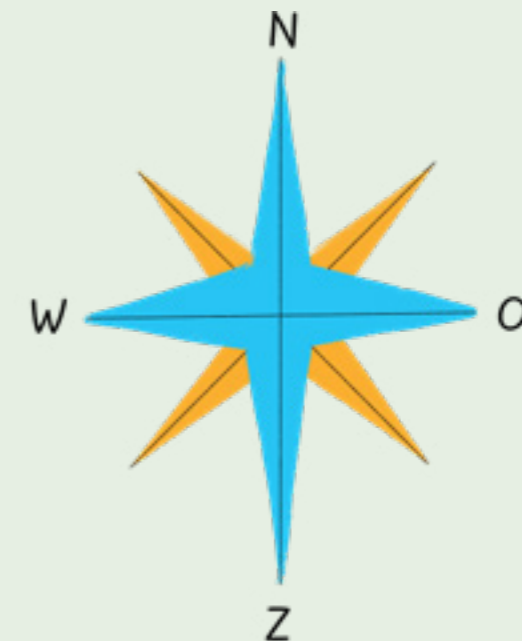
Begeleiding Een volwassen begeleider per groep van maximum 10 leerlingen.

- Vorbereiding**
- Enkele dagen voor de activiteit:
Stippel ten minste twee parcoursen uit om door de wijk te wandelen. Kies per parcours vijf tot tien bezienswaardigheden (afhankelijk van het aantal leerlingen per groep): locaties die al op de kaart staan of die je er zelf op aanduidt. Maak voor elke bezienswaardigheid een enveloppe met een aanwijzing die de volgende te bezoeken plaats meedeelt (zie voorbeelden in bijlage 7). Voorzie voor elk team een kaart van de wijk.
  - De dag van de activiteit:
Leg op elk parcours de enveloppes bij de bezienswaardigheden, in de volgorde van de aanwijzingen (nummer de enveloppes om het overzicht te bewaren).
  - Net voor de activiteit:
Deel de kaarten uit aan de groepen en herhaal de 5 gouden regels voor verplaatsingen in groep (zie kader pg. 9).

Spoorzoeken (vervolg)

Spel De leerlingen worden op missie of op schattenjacht gestuurd. Leid je verhaal in en leg het doel uit van de leerlingen (zie voorbeelden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school - bijlage 7). De leerlingen leggen in groepjes, begeleid door een volwassene, een route door de wijk af en volgen daarbij de aanwijzingen die je hebt achtergelaten.

- Aandachtspunten**
- Voorzie gerust wat omwegen in de parcoursen, in plaats van eenvoudige lussen te maken. Zo zullen de leerlingen de kaart echt moeten proberen te lezen, om de volgende bestemming te vinden.
  - De bezienswaardigheden moeten zichtbaar zijn op de kaart, maar zonder een aanduiding van de volgorde waarin ze moeten worden bezocht. Je kan de begeleiders een kaart geven waarop het parcours is aangeduid, voor het geval de leerlingen verloren lopen.
  - Als je meer teams dan parcoursen hebt, laat dan meerdere teams hetzelfde parcours afleggen, maar laat hen op verschillende tijdstippen vertrekken. Laat een tweede team pas vertrekken als het eerste team de plaats van de eerste aanwijzing al enkele minuten heeft verlaten.
  - Let erop dat elke leerling ten minste één keer de kaart kan lezen en zijn groep kan leiden. Als je groepjes van vijf maakt, laat de groepjes dan langstens vijf bezienswaardigheden passeren.
  - Tips om de buurtbewoners niet te storen: plaats de aanwijzingen in plastic hoesjes en schrijf de datum van de activiteit erop. Vergeet op het einde van de activiteit de aanwijzingen niet terug op te halen.
  - Je kan de aanwijzingen eventueel uitdagender maken, aan de hand van raadsels of rebussen. De activiteit zal dan langer duren.

VAARDIGHEID 11
ZICH ZELFSTANDIG TE
VOET VERPLAATSEN
TUSSEN THUIS EN
SCHOOL

Doel

De leerlingen beginnen zich zelfstandig te verplaatsen, met de hulp van hun ouders: deze vaardigheid omvat de doelstellingen van de andere vaardigheden en brengt ze in de praktijk.

Tip

Betrek de ouders zo vroeg mogelijk bij het leerproces, zodat ze bij elke fase kunnen helpen om de kennis en ervaring van de leerlingen te vergroten.

De verplaatsingskaart van de klas

Plaats De klas.

Materiaal Een kaart van de gemeente met de school in het centrum (of een grotere perimeter als er leerlingen zijn die niet in de gemeente van de school wonen): twee A2-exemplaren (voor jouw voorbereiding en om in de klas op te hangen) en vier à zes A3-exemplaren (voor vier à zes groepen). De adressenlijst van de leerlingen, stickertjes in minstens vier verschillende kleuren, markeerstiften.

Vorbereiding Zet op een A2-kaart een puntje voor het adres van elke leerling (en eventueel je eigen adres). Deze kaart houd je voor jezelf. Vorm vier à zes groepen van leerlingen die in dezelfde wijk, of relatief dicht bij elkaar wonen. Geef elk groepje een A3-kaart.
NB: Scholen met een SchoolVervoerPlan (SVP) kunnen exemplaren van hun woonplaatsenkaart aanvragen bij Brussel Mobiliteit via hun actieplan.

De verplaatsingskaart van de klas (vervolg)

Spel

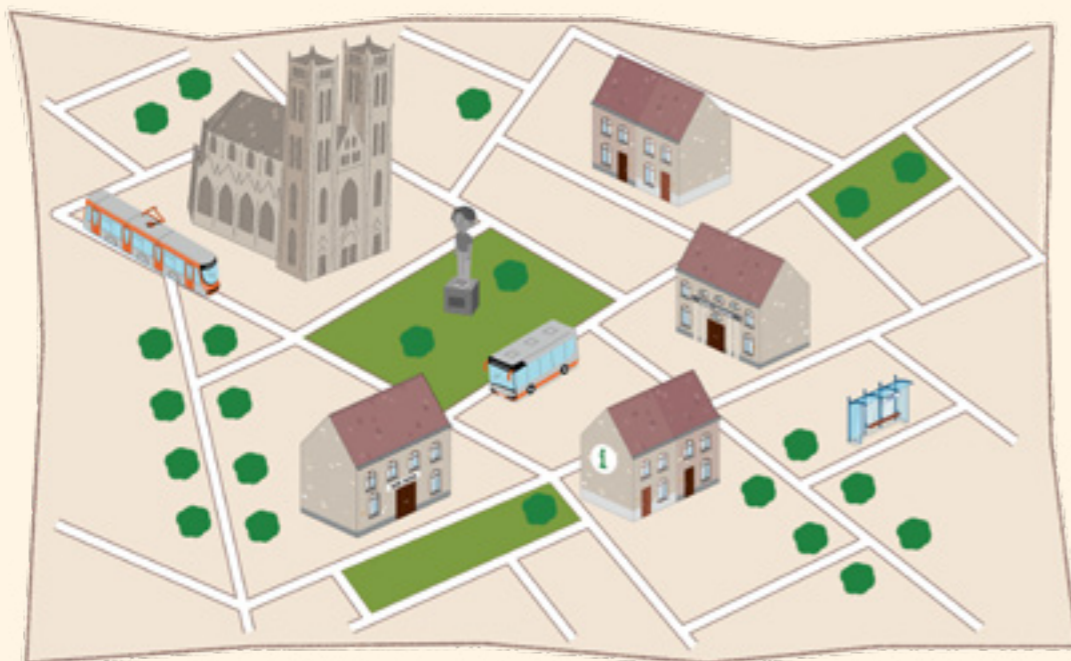
- ▶ Hang de 2^e A2-kaart (zonder puntjes voor de adressen) op het bord, en duid erop aan waar de school zich bevindt.
- ▶ Vraag de leerlingen om de school op hun A3-kaart aan te duiden. Vervolgens duiden ze met een markeerstift aan waar ze wonen. Je kan de leerlingen helpen door het deel van de kaart aan te duiden waarin hun woonplaats zich bevindt. Als een groep alle woonplaatsen van zijn leden heeft gevonden, komt de groep bij jou controleren of ze geen fouten hebben gemaakt.
- ▶ Zodra iedereen zijn woonplaats op de kaart van zijn groep heeft gevonden, komen de leerlingen groep per groep hun adres aanduiden op de grote kaart, met behulp van stickertjes. Afhankelijk van het verplaatsingsmiddel dat ze gewoonlijk gebruiken om naar school te komen, gebruiken ze een stickertje van een andere kleur (bv. groen voor leerlingen die te voet komen, blauw voor fiets of step, oranje voor het openbaar vervoer, rood voor auto).
- ▶ Als iedereen zijn stickertje op de juiste plaats heeft gekleefd, bespreek je het resultaat met de klas: komen leerlingen die dichtbij de school wonen vaker te voet? Wie woont het verst? Wie woont het dichtstbij? Welke leerlingen wonen dicht bij elkaar? Zouden de leerlingen die dicht bij elkaar wonen samen naar school kunnen komen?
- ▶ Moedig leerlingen die dicht bij de school wonen aan om te voet, met de step of met de fiets naar school te komen, als ze dat nog niet doen.

Aandachtspunten

- ▶ Zorg dat de straatnamen goed leesbaar zijn op de kaart.
- ▶ Praat de leerlingen die met de auto komen geen schuldgevoel aan, maar bespreek in alle openheid de mogelijke alternatieven (openbaar vervoer, carpooling ...): je kan terugrijpen naar het STOP-principe (zie pg. 7) om uit te leggen dat het makkelijker is om te voet of met de fiets te komen, als de afstand kleiner is. Als je toch met de auto komt, kan je nagaan of er andere leerlingen kunnen meerijden.
- ▶ Als sommige leerlingen verder van de school af wonen, kan je een grotere stadkaart afdrukken, waarop deze leerlingen hun woonplaats kunnen aanduiden.

Mijn woon-schooltraject

Plaats	De klas.
Materiaal	Een kaart per leerling, met de school in het centrum en een redelijk grote perimeter opdat de adressen van alle leerlingen erop staan.
Vorbereiding	Druk per leerling één kaart af.
Spel	Elke leerling zoekt zijn adres op zijn kaart en tekent vervolgens een (of meer) route(s) die hij kan nemen om naar school te stappen.
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Als er leerlingen zijn die ver van de school wonen, kan het zijn dat de kaart niet bruikbaar is om er een wandelroute naar school op aan te duiden. Voor deze leerlingen kan je een grote kaart van de stad afdrukken, waarop ze dan een route van hun woonplaats naar een andere bestemming dan de school kunnen tekenen (de tekenschool, het zwembad, de bibliotheek ...). ▶ Vraag de leerlingen eerst om een wandelroute uit te stippelen. Maat laat ze ook een fietsroute of een route met het openbaar vervoer uittekenen, als ze ver van de school wonen. ▶ Je kan extra richtlijnen toevoegen, bijvoorbeeld: 'onderweg moet je langs ten minste één zebrapad passeren, langs een bakkerij en langs een andere plaats die je fijn vindt en die je tijdens de eerdere oefeningen hebt leren kennen'.

3. Eindtest van de Badge Voetgangers Zilver

3.1. VOORBEREIDING

De leerlingen zijn nu goed voorbereid. Om het voor jou makkelijker te maken op de dag van de eindproef, hebben we enkele tips.

TIP
1

Zoek enkele extra begeleiders

Om de eindproef af te nemen, raden we de hulp aan van minstens één extra begeleider: een turnleerkracht, zorgleerkracht, een ander personeelslid, iemand van de directie of een ouder.

TIP
2

Stel een planning op

Kies een datum voor de eindtest. Er zijn in totaal 11 vaardigheden te testen, ze zullen waarschijnlijk niet allemaal in één dag kunnen worden getest. Spreid de proef eventueel over meerdere dagen:

- ▶ één dag voor vaardigheden 1, 2, 3, 5, 6 en 7 (praktische vaardigheden: zich zelfstandig en veilig verplaatsen).
  - ▶ een halve dag voor vaardigheden 8, 9, 10 en 11 (gedragscompetenties) en vaardigheid 4.
- Plan de testdagen kort na elkaar in.

**TIP
3****Teken een parcours uit en voorzie het nodige materiaal**

Ga na of al het nodige materiaal beschikbaar is en verzamel het. Kopieer de 5 gouden regels voor het oversteken (zie pg. 15) en de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebrapad (zie pg. 45), zodat je ze kan meenemen op het moment van de test.

Voor het eerste deel

Stippel een parcours uit dat toelaat om vaardigheden 1, 2, 3, 5, 6 en 7 te testen. Het parcours bevindt zich in de buurt van de school: een omgeving die de leerlingen relatief goed kennen. Je kan terugkeren naar plekken die je tijdens de oefeningen hebt gebruikt. Een afstand van ongeveer 500 meter volstaat om alle vaardigheden te testen. Volgende elementen moeten in het parcours worden voorzien:

1. Een eenvoudig zebrapad (zonder verkeerslichten) – zie pg. 16 voor het ideale zebrapad.
2. Een zebrapad op een kruispunt met verkeerslichten.
3. Een zebrapad op een kruispunt zonder verkeerslichten.
4. Een verkeersluwe straat zonder zebrapad (of een plek ver verwijderd van een zebrapad), met weinig geparkeerde wagens.
5. Een verkeersluwe straat zonder zebrapad, met veel geparkeerde wagens.
6. Een kort obstakel dat de volledige breedte van het voetpad verspert: bestaand obstakel of tijdelijk obstakel dat je zelf plaatst (vuilnisbak, fiets ...).

Voor het tweede deel, binnen de schoolmuren

- Teken een zebrapad op de speelplaats, en plaats een grote vuilnisbak (container) naast de oversteekplaats om een bus of tram voor te stellen.
- Richt op de speelplaats een ruimte in van 3 bij 3 meter, afgebakend met vier kegels, waarin de kinderen één voor één ondervraagd zullen worden. Voorzie minstens 2 meter afstand tussen deze testzone en het zebrapad.

Het tweede deel van de eindtest kan gelijktijdig met het eerste deel worden afgenomen, door een andere begeleider. De leerlingen komen één voor één naar de 'testplek' om er geëvalueerd te worden. Houd de illustraties bij de hand die gebruikt werden in het oefendossier voor vaardigheid 8 (bijlage 5a en 5b). Voor de evaluatie van vaardigheden 9 en 11 worden de ouders betrokken, zodat zij de vaardigheden kunnen beoordelen op hun woon-schooltraject of op een ander traject dat zij vaak afleggen.

Overloop samen met de begeleiders de vaardigheden die de leerlingen moeten beheersen en hoe je ze gaat beoordelen. Overloop ook de controlefiche en spreek af wie de leerlingen beoordeelt en hoe.

De vaardigheden die je op dag één niet kon testen, kan je testen op de tweede dag. Eventueel test je ze dan in een beschermde omgeving, samen met vaardigheid 4 (oversteken aan een stilstaande tram of bus), die moeilijk in de praktijk getest kan worden (er is niet altijd een halte van het openbaar vervoer in de directe schoolomgeving, en voor elke leerling wachten op een passerende bus of tram zou erg veel tijd vragen).

**TIP
4****Overloop het parcours met de leerlingen**

Stap op voorhand samen met de leerlingen het parcours af en sta even stil bij de verschillende vaardigheden. Leg de leerlingen bij elke vaardigheid duidelijk uit waarop ze beoordeeld zullen worden. Duid eventueel een leerling aan die het parcours aflegt bij wijze van voorbeeld. Ideaal gezien hebben de leerlingen voor aanvang van de test de kans gekregen het parcours een paar keer te doorlopen (of de verschillende delen van het parcours afzonderlijk).

**TIP
5****Kondig de eindproef aan**

Informeert de ouders en de rest van de school over de datum van de eindproef voor de Badge Voetgangers Zilver. Geef een overzicht van de vaardigheden die getest zullen worden en moedig de ouders aan om deze vaardigheden ook met hun kind te oefenen (met behulp van de brochure in bijlage - bijlage 9).

3.2. DE DAG VAN DE EINDPROEF

Tijdens het parcours evalueer je de leerlingen met behulp van de **controlefiche** in bijlage, ook beschikbaar op [mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school-bijlage 10](https://mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school-bijlage-10). Gebruik één controlefiche per klas.

De leerlingen leggen het parcours om de beurt af. Zo kan je **elke leerling individueel observeren** wanneer hij de vaardigheden toont, terwijl je hem vanop een kleine afstand volgt. Vul de controlefiche in terwijl de leerling het parcours afstapt of na afloop van het parcours.

Om de eindtest efficiënt te laten verlopen, kunnen de leerlingen best binnen de schoolmuren blijven, terwijl je met één leerling tegelijk naar buiten gaat om de proef af te leggen. Zo moeten de leerlingen niet op het voetpad staan wachten en ontstaat er ook geen groepsdruk. Als het voor jouw parcours niet handig is om de kinderen op school te laten wachten, zoek dan een goede plek voor hen om te wachten onderweg, en deel het parcours eventueel op in twee delen om de wachttijd te verkorten.

Wees correct in de beoordeling. Een kleine correctie hoeft niet te betekenen dat de leerling faalt voor de hele test. Als de leerling bijvoorbeeld niet naar de twee rijrichtingen kijkt tijdens het oversteken, maar in eerdere oefeningen wel goed heeft gecontroleerd of het verkeer was gestopt alvorens over te steken, dan kan de leerling toch geslaagd zijn voor de vaardigheid. Vertrouw op je eigen inschattingsvermogen en kennis van de capaciteiten van je leerlingen.

Maar wees ook niet te laks in je beoordeling. Noteer voor elke leerling de punten waar hij extra aandacht aan moeten besteden, en **informeer de ouders** over wat hun kind al kan onderweg, en over zijn kennis van de verkeersveiligheid. Gebruik hiervoor de 'Zilveren Voetgangerskaarten' in bijlage (bijlage 12).

Het behalen van de Badge Voetgangers Zilver is vooral een moment van **waardering voor de inspanningen** van elke leerling. Nadat de proef is afgelegd, is het interessant dat de **leerlingen zichzelf beoordelen**, met behulp van de fiche in bijlage (bijlage 11b). Op die manier kunnen ze zelf inschatten op welke punten ze nog extra moeten oefenen, en kunnen ze een beoordeling geven van het slotparcours.

3.3. EINDPROEF VOOR DE BADGE VOETGANGERS ZILVER

De grote dag is aangebroken! Tijd om te kijken hoe je leerlingen zich uit de slag trekken met de voetgangersvaardigheden die ze hebben geoefend. Om de Badge Voetgangers Zilver te behalen, moeten de leerlingen **elf vaardigheden** onder de knie hebben.

- ➔ De eerste zeven vaardigheden gaan over zich zelfstandig en veilig kunnen verplaatsen. Neem de leerlingen één voor één mee naar het vooraf uitgestippelde parcours om hen op vaardigheden 1, 2, 3, 5, 6 en 7 te testen. Test nadien vaardigheid 4 binnen de schoolmuren.
- ➔ De vier volgende vaardigheden (8, 9, 10 en 11) zijn gericht op het stimuleren van de autonomie maar ook op het ontdekken en het plezier van zich te voet te verplaatsen. Deze vaardigheden zullen getest worden in gesprek met elke leerling, en op basis van een traject met hun ouders.

Deel 1 van het parcours

Proef	De leerlingen steken één voor één over, en respecteren daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15).
Beoordeling	De leerling is overgestoken en heeft daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken gerespecteerd.

**TEST VAARDIGHEID 2
OVERSTEKEN AAN
EEN ZEBRAPAD MET
VERKEERSLICHTEN**

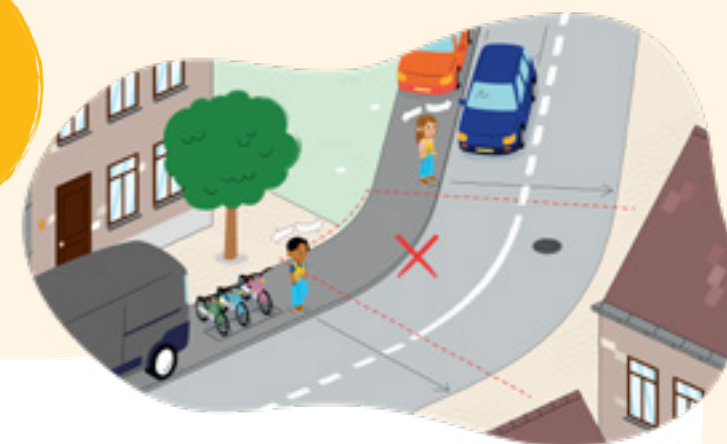

Deel 2 van het parcours

Proef De leerlingen steken één voor één over, en respecteren daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15). Ze steken pas over bij groen licht.

Beoordeling De leerling is overgestoken wanneer het licht op groen stond (en heeft de oversteek normaal afgerond als het licht op rood sprong tijdens het oversteken), en heeft daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken gerespecteerd.

**TEST VAARDIGHEID 5
OVERSTEKEN OP DE MEEST
VEILIGE PLAATS**

Deel 4 van het parcours

Proef De leerlingen kiezen zelf de plaats waar ze willen oversteken, en respecteren daarbij de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebraad (zie kader pg. 45).

Beoordeling De leerling heeft een veilige plaats gekozen om over te steken, volgens de gouden regels, en heeft zich bij het oversteken niet opgedrongen aan het andere verkeer.

**TEST VAARDIGHEID 3
OVERSTEKEN AAN
EEN KRUISPUNT**

Deel 3 van het parcours

Proef De leerlingen steken één voor één over, en respecteren daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15). Ze kijken zeer goed naar alle rijrichtingen waaruit een voertuig kan aankomen (ook achter zich).

Beoordeling De leerling is overgestoken en heeft daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken gerespecteerd. Hij heeft ook achter zich gekeken alvorens over te steken.

**TEST VAARDIGHEID 6
OVERSTEKEN TUSSEN
GEPARKEERDE
VOERTUIGEN**

Deel 5 van het parcours

Proef De leerlingen steken over tussen de geparkeerde voertuigen, en respecteren hierbij de veiligheidsregels (zie pg. 48) en de 3 gouden regels voor het oversteken zonder zebraad (zie pg. 45).

Beoordeling De leerling heeft gecontroleerd dat de voertuigen niet op het punt stonden om te vertrekken, alvorens zich tussen de geparkeerde voertuigen te begeven. Vervolgens heeft hij halt gehouden en in de twee rijrichtingen gekeken, alvorens over te steken als de weg vrij was en met inachtneming van de gouden regels.

**TEST VAARDIGHEID 7
EEN OBSTAKEL OMZEILEN
DAT HET VOETPAD
VOLLEDIG VERSPERT**

Deel 6 van het parcours

Proef De leerlingen omzeilen het obstakel.

Beoordeling De leerling heeft naar rechts en naar links gekeken, alvorens zich op straat te begeven. Hij heeft langs de rand van het voetpad gestapt en is zo snel mogelijk naar het voetpad teruggekeerd.

**TEST VAARDIGHEID 4
OVERSTEKEN AAN
EEN STILSTAANDE
TRAM OF BUS**

Op de speelplaats

Vorbereiding Teken een zebraapad op de speelplaats, en plaats een grote vuilnisbak (container) naast de oversteekplaats om een bus of tram voor te stellen.

Proef De leerlingen steken één voor één over op dit zebraapad, en respecteren daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken (zie kader pg. 15). Ze zijn aandachtig voor de dode hoeken en voor hun eigen zichtbaarheid tijdens het oversteken.

Beoordeling De leerling is overgestoken en heeft daarbij de 5 gouden regels voor het oversteken gerespecteerd. Hij heeft goed gekeken of er geen voertuig achter de tram of de bus aankwam.

TEST VAARDIGHEID 8
HET VERKEER
INTERPRETEREN
EN ZICH ERAAN
AANPASSEN

Op de speelplaats / testzone

Materiaal Vier kegels, het verbeterblad voor de leerkracht en de controlefiche, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 5b en 10).

Proef Nadat ze de oefening voor vaardigheid 4 hebben afgelegd, komen de leerlingen één voor één naar de testzone, waar jij of een andere begeleider hen drie vragen zal stellen. Stel minstens één vraag over gevaarlijke situaties en het gepaste gedrag, en één over de delen van de openbare weg die aan voetgangers zijn voorbehouden. Inspiratie voor de vragen vind je in de bijlage.

Beoordeling De leerling beantwoordt minstens twee van de drie vragen juist. Hij herkent de potentieel gevaarlijke situaties en weet hoe hij zich veilig kan gedragen. Hij herkent de plaatsen voorbehouden voor voetgangers in de openbare ruimte.

TEST VAARDIGHEID 10
DE KAART LEZEN EN DE
WEG VINDEN IN DE
EIGEN WIJK

Op de speelplaats / testzone

Materiaal Kegels, een kaart van de wijk met een legenda, de verbeterfiche voor de leerkracht en de controlefiche, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 6b en 10).

Proef Jij of een andere begeleider stelt opnieuw elke leerling in de testzone drie vragen: één over de oriëntatie van een kaart, één over de legenda van een kaart en één over het uitstippelen van een route op een kaart. Inspiratie voor de vragen vind je in de bijlage.

Beoordeling De leerling beantwoordt minstens twee van de drie vragen juist. Hij kan een kaart oriënteren, de elementen van de legenda begrijpen en een route uitstippelen.

**TEST VAARDIGHEDEN 9 EN 11
TE VOET DE EIGEN GEMEENTE
ONTDEKKEN EN ZICH ZELFSTANDIG
VERPLAATSEN TUSSEN THUIS EN
SCHOOL**

Met hulp van de ouders

Materiaal De brief aan de ouders en de brochure voor de ouders, te vinden in bijlage en op de website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (bijlage 8 en 9).

Vorbereiding Bezorg een brief aan alle ouders en verzamel de antwoordstrookjes (zie voorbeeldbrief in bijlage 8).

Proef De leerlingen stappen samen met hun ouders de route tussen thuis en school geheel of gedeeltelijk af, en respecteren daarbij de regels ze in de klas hebben geleerd. Onderweg zoeken de leerlingen twee interessante elementen (een mooie boom, een muurschildering, een mozaïek, de hond van de burens ...) en maken er een foto of een tekening van.

Beoordeling De leerling heeft zich veilig verplaatst, heeft zich niet door de ouders laten leiden en heeft zichzelf nadien in de klas positief beoordeeld (= vaardigheid 11). Hij heeft twee interessante elementen gevonden op zijn route (gefotografeerd of getekend) (= vaardigheid 9).

► **Tips:**

- Je kan de ouders voorstellen de activiteit allemaal op dezelfde dag te doen en hen onthalen met een ontbijt.
- Je kan ook een 'week van de actieve mobiliteit' organiseren, waarin de leerlingen zo vaak mogelijk te voet naar school komen.
- Voor de leerlingen die van verder komen, kan je voorstellen om slechts een deel van de route te voet af te leggen. Zij kunnen bijvoorbeeld het openbaar vervoer en stappen combineren.
- Als het voor de ouders niet mogelijk is om te voet met hun kind naar school te komen, kan je hen ook voorstellen een andere route te wandelen (van thuis naar het zwembad/de bibliotheek/de muziekschool/het voetbalterrein ...). Of je kan de test voor vaardigheid 9 (een leuk element op de route zoeken) opnemen in het beoordelingsparcours voor de praktische vaardigheden.
- Je kan de foto's en tekeningen van de leerlingen in de klas verzamelen om er een toonmoment voor het project van te maken.
- Deel minstens 2 weken op voorhand de brochure voor de ouders uit (bijlage 9), zodat zij met hun kind(eren) kunnen oefenen en een geschikt traject voor de beoordeling kunnen vinden.

3.4. HET BEHALEN VAN DE BADGE VOETGANGERS ZILVER

De Badge Voetgangers Zilver is zo ontworpen dat iedere leerling beloond wordt voor zijn inspanningen, geslaagd of niet geslaagd.

Elk kind krijgt na afloop een **beloning**, als dank voor deelname aan het leerproces en de eindproef.

Op de '**Zilveren Voetgangerskaarten**' in bijlage van deze handleiding (bijlage 12), kan je individuele opmerkingen geven aan het kind en zijn verbeterpunten aanduiden. Gebruik hiervoor de controlefiche die je hebt ingevuld tijdens de proef. De leerlingen ontvangen deze kaart om ze te **laten zien aan hun ouders**. Op die manier zijn de ouders op de hoogte van de voetgangersvaardigheden die hun kind heeft verworven, en kunnen ze de training thuis verderzetten.

3.5. NA DE EINDTEST

Je kan de controlefiches bezorgen aan de leerkrachten van de derde graad van het lager onderwijs. Deze fiches bevatten het overzicht van de **verworven vaardigheden**. Je collega's kunnen zich hierop baseren om het algemene niveau van de klas te evalueren voor ze verder gaan met het volgende onderdeel van de leerlijn voetgangers: de **Badge Voetgangers Goud**.

Je deelt de Kaarten en beloningen best zo snel mogelijk na het afleggen van de proef uit. Zo weten de leerlingen nog goed wat de verschillende vaardigheden zijn en kunnen ze terugblikken op hun prestatie. Vraag alle leerlingen afzonderlijk hoe ze de test ervaren hebben, met behulp van de **zelfevaluatiefiche** in bijlage van deze handleiding (bijlage 11a en 11b).

Een kleine plechtigheid met de ouders en de directie geeft voldoening aan de leerlingen, en helpt om het project bekendheid te geven.

Via onze website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school kan je de bijlagen altijd opnieuw downloaden en kan je Kaarten voor de ouders en beloningen voor de leerlingen bestellen.

4.

Waar vind ik de juiste uitrusting?

Heeft jouw school steun nodig om de leerlijn voetgangers in het pedagogisch programma te integreren? Wil je meer info ontvangen en hulp krijgen om je leerlingen op te leiden tot vaardige voetgangers? Wij kunnen je helpen, je staat er niet alleen voor! Ontdek hieronder verschillende mogelijkheden om je te voorzien van het nodige materiaal, je op te leiden en in contact te komen met andere scholen.

4.1. SCHOOLVERVOERPLANNEN

Jouw school wil op een meer proactieve manier werken rond actieve mobiliteit? Schrijf je dan in, mocht dat nog niet zijn gebeurd, voor de SchoolvervoerPlannen (SVP).

Een SVP zorgt ervoor dat een school haar situatie op het gebied van mobiliteit beter begrijpt en dat ze begeleid wordt bij het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van een actieplan om **actievare en veiligere verplaatsingen** te bevorderen.

Scholen met een SVP worden gedurende 18 maanden begeleid door een **mobiliteitscoach**. Tijdens die periode ontvangen ze alle nodige info om daarna het werk **zelfstandig** voort te zetten.

Scholen met een SVP kunnen ook gebruik maken van een **breed aanbod** aan materiaal (wandelkoorden, verkeerspistes, fluohesjes ...), van animaties (bijvoorbeeld om de wijk te voet te ontdekken), opleidingen en diensten.

Om deze steun te krijgen, moeten de scholen met een SVP een **actieplan** indienen bij Brussel Mobiliteit. De steunaanvragen in de actieplannen worden door Brussel Mobiliteit beoordeeld vanuit haar visie op schoolmobiliteit, nl. **'Het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid'**.

Meer informatie vind je op onze website mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel 'Schoolvervoerplan').

Scholen met een SVP worden ieder jaar ook uitgenodigd op het **Salon van de Schoolmobiliteit**: een evenement met een overvloed aan info en uitwisselingen, tussen scholen en met Brusselse verenigingen die actief zijn in de mobiliteitssector.

4.2. WEEK VAN DE MOBILITEIT

Elke Brusselse school, met of zonder SVP, kan de projectoproep beantwoorden voor de Week van de Mobiliteit, die elk jaar plaatsvindt van 16 tot 22 september. Door een project in te dienen, kunnen scholen **steun** aanvragen **voor hun acties**.

Het gaat om projecten die een rechtstreeks verband hebben met deze Week van de Mobiliteit, en die bijdragen tot de visie van Brussel Mobiliteit op schoolmobiliteit: 'Het schoolpubliek verplaatst zich actief en in alle veiligheid'. De projecten worden beoordeeld op basis van deze visie en rekening houdend met het beschikbare budget.

Het aanbod aan materiaal op het SVP-gedeelte van de website van Brussel Mobiliteit is voorbehouden voor scholen met een SVP en kan via hun actieplan worden aangevraagd.

Het gaat om materialen die deze scholen het hele schooljaar door kunnen gebruiken ter ondersteuning van hun structurele mobiliteitsactiviteiten. Dit materiaal kan niet aangevraagd worden via de projectoproep voor de Week van de Mobiliteit.

4.3. NIEUWSBRIEF SCHOOLMOBILITEIT

Schrijf je in op onze nieuwsbrief over schoolmobiliteit om op de hoogte te blijven van projectoproepen, activiteiten van onze partners, goede voorbeelden, en meer: mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school (deel 'Schoolvervoerplan', onderaan de pagina).

4.4. MATERIAAL IN BRUIKLEEN

► Gemeenten

Sommige gemeenten lenen op aanvraag materiaal uit aan scholen. Heel wat gemeenten ondersteunen ook de organisatie van fietsrijen, schoolstraten en andere activiteiten.

Contacteer de dienst Mobiliteit of de dienst Onderwijs van je gemeente om te ontdekken wat ze aanbieden.

4.5. DE OUDERS BETREKKEN EN DE LEERLINGEN UITRUSTEN

Hoe meer de ouders betrokken zijn, hoe groter de kans dat jouw leerlingen regelmatig zullen stappen en hun vaardigheden zullen aanscherpen. Stuur de gouden regels door naar de ouders, zodat zij met hun kinderen kunnen oefenen (zie brochure in bijlage 9). Communiceer op ouderavonden, opendeurdagen en in nieuwsbrieven over het belang dat jouw school hecht aan actieve mobiliteit. Een kleine attentie voor vrijwilligers die meekomen op uitstappen of helpen bij de eindtest kan wonderen doen voor de motivatie.

► Verkeer op school

Ouders die willen helpen bij mobiliteitsacties, kunnen zich bij hun school aanmelden om aan te sluiten bij de Werkgroep Verkeer. Of indien die nog niet bestaat, het initiatief nemen om er zelf eentje op te richten. De VSV ondersteunt hierbij met materiaal en informatie.

Meer info op basis.verkeeropschool.be/ondersteuning

BIJLAGEN

Alle bijlagen zijn beschikbaar op de website van Brussel Mobiliteit mobilite-mobiliteit.brussels/nl/school

Een deel van de bijlagen zit ook bijgevoegd aan het einde van deze handleiding.

- ➡ [Bijlage 1: De 5 gouden regels voor het oversteken \(pg. 15\)](#)
- ➡ [Bijlage 2: Oefening 'Oversteken in een beschermde omgeving' \(pg. 22\)](#)
- ➡ [Bijlage 3: Oefening 'Inleiding in de klas' \(pg. 25\)](#)
- ➡ [Bijlage 4: Oefening 'Regels opstellen voor het oversteken aan een halte van het openbaar vervoer' \(pg. 33\)](#)
- ➡ [Bijlage 5: Oefeningen 'De essentiële onderdelen van het verkeer in de stad begrijpen' \(pg. 57\) en 'De risico's van een specifieke situatie herkennen' \(pg. 58\)](#)
  - Bijlage 5a: Oefeningenblad voor elke leerling
  - Bijlage 5b: Verbeterblad voor de leerkracht
- ➡ [Bijlage 6: Oefening 'Theoretische inleiding in de klas' \(pg. 62\)](#)
  - Bijlage 6a: Oefeningenblad voor elke leerling
  - Bijlage 6b: Verbeterblad voor de leerkracht
- ➡ [Bijlage 7: Oefening 'Spoorzoeken' \(pg. 64\)](#)
- ➡ [Bijlage 8: Test vaardigheden 9 en 11 'Brief aan de ouders' \(pg. 80\)](#)
- ➡ [Bijlage 9: Test vaardigheden 9 en 11 'Brochure voor de ouders' \(pg. 80\)](#)
- ➡ [Bijlage 10: Controlefiche \(pg. 72\)](#)
- ➡ [Bijlage 11: Zelfevaluatiefiche \(pg. 81\)](#)
  - Bijlage 11a: Uitleg
  - Bijlage 11b: Blad voor elke leerling
- ➡ [Bijlage 12: 'Zilveren Voetgangerskaarten' \(pg. 81\)](#)

BRUSSEL MOBILITEIT

GEWESTELIJKE OVERHEIDSDIENST BRUSSEL